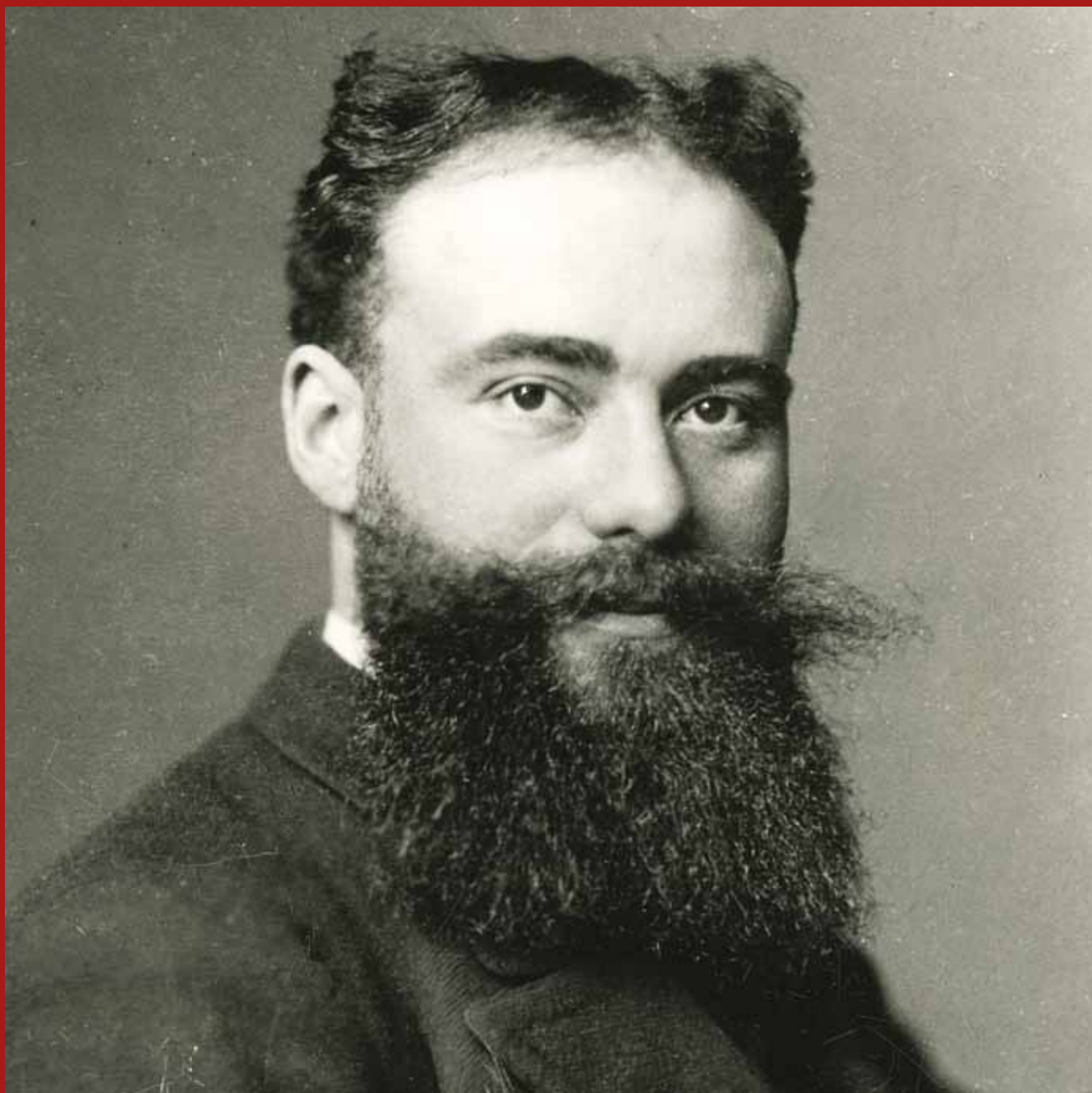

TAUTINIŲ bendrijų 2022 naujienos Nr. 3 (82)

Vokiečių rašytojas ir dramaturgas Hermanas Zudermanas (1857–1928)

Rugpjūčio 18–20 dienomis Trakuose įvyko Tarptautinis karaimų suvažiavimas

Nuotr. autoriai Ona Mikulskytė ir Martynas Vitenas

T u r i n y s

TAUTINIŲ MAŽUMŲ DEPARTAMENTE PRIE LRV

Lietuvoje lankėsi ESBO atstovė	2
Tyrimas parodė – paveikumas dezinformacijai nepriklauso nuo tautybės	2
Lietuvos ataskaita Jungtinių Tautų Žmogaus teisių taryboje.....	3
ESBO konferencija, skirta Liubianos gairių 10-mečiui.....	3

AKTUALIJOS

Per kultūrą į tautinę tapatybę.....	4
Per 60 metų karimų sumažėjo daugiau nei per pusę.....	5
Prezidentas įteikė apdovanojimą Karinai Firkavičiūtei.....	6
Kauniečiai rudenį pasitinka tradiciniais ir naujais renginiais	6
Iš Tauro kalno laiptų išmontuoti antkapiai grįžta į kapines.....	8

JUOS PRISIMENAME

Turime ne tik prisiminti, bet ir spręsti dabartinius iššūkius	9
Trakų rajone įamžinti Holokausto aukų vardai	10
Hermano Zudermano kūryboje – Klaipėdos krašto lietuvininkai	10

ŠVIETIMAS

Alytaus rusų šeštadieninė mokykla paminėjo Holokaustą.....	12
„Žaliakalnio“ gimnazija rengiasi Tūkstantmečio mokyklos projektui.....	13
Sekmadieninė mokykla – tiltelis tarp Lietuvos ir Ukrainos	15

KULTŪRA

Ukrainistikos muziejaus Skapiškyje dešimtmetis.....	17
Žydų bendruomenė pasitinka 5783 metus.....	19
„Kultūros saitai“ – su Ukrainos palaikymo ženklais.....	22
„Pažinkime ir susipažinkime“ – teigiamos emocijos ukrainiečiams	23
„Pažink Klaipėdos kraštą“ – 5 dienos išpūdžiai	24
Pažintis su baltarusių liaudies muzikos instrumentais	24
Onutės Grybauskaitės-Kulbokienės nauja knyga.....	24
Vertėjas Mahiras Gamzajevs apie Vincą Krėvę	24

LIETUVA IR BENDRUOMENĖS

Per istoriją – į ateitį: Kauno apskrities Lietuvos totoriai	25
---	----

Lietuvoje lankėsi ESBO atstovė

Liepos 5–8 dienomis Lietuvoje lankėsi ir su Tautinių mažumų departamento direktore dr. Vida Montvydaite, tautinių mažumų srityje dirbančiais specialistais ir bendruomenių lyderiais susitiko ESBO Vyriausiojo tautinių mažumų reikalų komisaro patarėja Natalia Mirimanova.

Liepos 6 d. departamento kvietimu N. Mirimanova ir Tautinių bendrijų tarybos nariai drauge paminėjo Valstybės ir Tautiškos giesmės dieną Trakuose, lankėsi kenesoje. Kitą dieną vyko praktinis seminaras „Informuotumo didinimas ir konfliktų prevencija daugiakultūroje visuomenėje“. Renginį moderavo VDU Politikos ir diplomatijos fakulteto

Susitikimas su ESBO Vyriausiojo tautinių mažumų reikalų komisaro patarėja Natalia Mirimanova.

dekanas prof. dr. Šarūnas Liekis. Taip pat buvo perskaitytas Tautinių mažumų departamento direktorės dr. Vidos Montvydaitės pranešimas „Lietuvos visuomenės poveikumas propagandai: tautinių mažumų aspek-

tas“. Natalia Mirimanova pristatė ESBO Vyriausiojo tautinių mažumų reikalų komisaro biuro veiklą etninių konfliktų prevencijos srityje, organizavo praktinius užsiėmimus.

TMD inf.

Tyrimas parodė – poveikumas dezinformacijai nepriklauso nuo tautybės

Atsparumą propagandai lemia buvimas tam tikroje informacinėje erdvėje, o ne priklausymas tautinei bendruomenei – tokią išvadą įvardijo žiniasklaidos ir tautinių bendrijų atstovai, susirinkę į diskusiją, skirtą tautinių santykių (de)eskalavimui medijose.

Diskusijos iniciatorė, Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaite, kreipdamasi į diskusijos dalyvius pabrėžė, kad dezinformacijai skleisti ir tautinei nesantaikai formuoti priešiškos valstybės dažnai naudoja tautinių santykių eskalavimą žiniasklaidoje.

„Kovai su dezinformacija, ypač karo Ukrainoje kontekste, turime ieškoti naujų priemonių ir sprendimų. Būtinai koordinuotas veikimas. Galime pasimokyti iš kitų valstybių, pavyzdžiui, Švedijos kurioje itin daug dėmesio skiriama koordinuotam visuomenės psichologinio atsparumo ugdymui, patirties. Tikiu, kad tokios

diskusijos ir reguliarūs susitikimai, gali tapti tokio centro užuomazga Lietuvoje“, – kalbėjo direktorė.

Pagrindinis nuomonės formuotojas – informacinė erdvė, kurioje esame

Vilniaus politikos analizės instituto tyrėjas dr. Gintaras Šumskas, pristatinėdamas tyrimą apie Lietuvos visuomenės poveikumą propagandai, pabrėžė, kad poveikumui sovietinės nostalgijos, ES ir NATO kritikuojantiems naratyvams daugiausiai įtakos turi ne priklausymas tam tikrai kalbinei grupei, bet buvimas tam tikro-

je informacinėje erdvėje (rusiškų TV kanalų žiūrėjimas, naudojimas arba nesinaudojimas internetu). „Žmonės, žiūrintys rusiškų kanalus gerokai dažniau buvo linkę pritarti Lietuvą menkinantiems naratyvams“, – apibendrino dr. G. Šumskas.

Būtina stebėti besiformuojančius naratyvus

Ukrainos nepriklausomo politinių tyrimų centro ekspertė Julija Tyshchenko, apžvelgdama informacinėje erdvėje esančias rizikas, susijusias su karu, atkreipė dėmesį į socialinių klausimų eskalavimą. Mokslininkė vardijo konkrečius pavyzdžius – nuo karo pabėgusių ukrainiečių „privilegijų“ lyginimą su piliečiais, ukrainiečių „pikt-naudžiavimo juos priėmusių žmonių

gerumu“ istorijų platinimą.

Ji atkreipė dėmesį, kad Lietuvoje karo kontekste nestebimos ryškesnės tautinės nesantaikos su rusų tautine mažuma apraiškos, tačiau būtina stebėti viešąją erdvę ir siekti užkardyti galimą tautinių konfliktų kurstymą. Jos manymu, kovojant su dezinformacija tautinių mažumų atžvilgiu, reikia formuoti naratyvus apie bendradarbiavimą, dialogą, integraciją, vengti viešojoje erdvyje „kolektyvinės kaltės“ koncepcijos, pabrėžti tautinių mažumų atstovų vaidmenį reformose, svarbiuose valstybei procesuose, teikti daugiau informacijos tautinių mažumų kalbomis.

Net „nekalti“ žodžiai gali kurti neigiamą naratyvą

Kazimiero Simonavičiaus universiteto profesorė dr. Jolanta Zabarskaitė pranešime „Kaip „nekalti“ žodžiai pila vandenį ant propagandos malūno?“ daug dėmesio skyrė žodžio galiai medijose. „Net „nekalti“ žodžiai tam tikrame kontekste gali kurti neigiamą naratyvą. Turime jau susiformavusių neigiamų naratyvų, kuriančių tam tikrą paveiklį legendą, kuri gali kurstyti

tautinę nesantaiką, nepasitikėjimą Lietuvoje gyvenančiomis tam tikromis tautinėmis mažumomis, o ilgainiui tai gali tapti rimtų socialinių konfliktų priežastimi. Todėl būtina galvoti apie naratyvo korekcijas apibrėžiant sąvokas žiniasklaidoje“, – pabrėžė dr. J. Zabarskaitė.

Diskusijoje sutarta, kad siekiant stiprinti pilietinę visuomenę ir bendradarbiaujant žurnalistams, komunikacijos, tautinių mažumų klausimų, kalbos, politikos mokslų ekspertams svarbu parengti gaires žiniasklaidai dėl tam tikrų naratyvų formavimo, naudojimo.

TMD inf.

Lietuvos ataskaita Jungtinių Tautų Žmogaus teisių taryboje

Liepos 1 d. Jungtinių Tautų Žmogaus teisių taryboje buvo tvirtinama Lietuvos visuotinės periodinės peržiūros trečiojo ciklo ataskaita.

Svarstymo metu Lietuva pristatė poziciją dėl Jungtinių Tautų valstybių narių teiktų rekomendacijų, skirtų žmogaus teisių padėčiai Lietuvoje gerinti. Taip pat Nacionalinė žmogaus teisių institucija, nacionalinės ir tarptautinės nevyriausybines organizacijos bei Jungtinių Tautų valstybės narės

pasisakė Lietuvai teiktų rekomendacijų įgyvendinimo klausimais.

2022 m. sausio mėnesį Ženevoje Lietuvos Respublikos delegacija Jungtinių Tautų Žmogaus teisių tarybos vykdomos visuotinės periodinės peržiūros metu pristatė trečiąją žmogaus teisių padėties Lietuvoje ataskaitą ir šalies pažangą. Pristatymą sekusio interaktyvaus dialogo metu Lietuva sulaukė rekomendacijų iš 82 valstybių. Iš viso Lietuva gavo 232 rekomendacijas, iš kurių 214 rekomendacijų (92 proc.)

šalis nusprendė priimti, 18 rekomendacijų Lietuva atmetė. Pastebėtina, kad dalis atmestų rekomendacijų buvo nepriimtoms dėl jų prieštaravimo Jungtinių Tautų rezoliucijoms bei galiojantiems teisės aktams.

Visuotinė periodinė peržiūra, vykstanti kas penkerius metus, yra žmogaus teisių priežiūros mechanizmas, užtikrinantis vienodą visų valstybių vertinimą žmogaus teisių ir laisvių apsaugos srityje.

TMD inf.

ESBO konferencija, skirta Liublianai gairių 10-mečiui

Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė dalyvavo Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) Slovėnijoje organizuotoje tarptautinėje konferencijoje, skirtoje Liublianai gairių 10-mečiui.

2012 m. ESBO Vyriausiojo tautinių mažumų reikalų komisaro priimtose Liublianai gairėse dėl daugiataučių visuomenių integracijos skatinama pripažinti mažumų kultūrą, tapatybę ir politinius interesus, rekomenduojama, kad valstybės narės užtikrintų, jog

skirtingos etninės grupės bendrautų ir sąveikautų. Šiose rekomendacijose siūloma, kad tautinėms mažumoms būtų ne tik suteikta galimybė naudotis įstatymuose įtvirtinta teise veiksmingai dalyvauti bendrame valstybės narės valdymo procese, bet ir kad jos būtų raginamos tai daryti. Siekiama suteikti valstybėms narėms gaires, kaip jos galėtų sustiprinti integraciją ir socialinę sanglaudą, nagrinėjamas platus žmogaus teisių, įskaitant atskirų bendruomenių teises išsaugoti savo tapatybę, apsaugos ir skatinimo klausimas.

Liublianai gaires sudaro keturios dalys: struktūriniai principai, integracijos principai, integracijos politikos sistemos elementai ir pagrindinės politikos sritys.

Tautinių mažumų departamento į lietuvių kalbą išverstos ir į vieną leidinį surinktos visos 10 ESBO rekomendacijos ir gairės tautinių mažumų teisių temomis yra pirmas ir kol kas vienintelis valstybių partnerių gerosios praktikos pavyzdys, nuolat pastebimas ESBO susitikimų metu.

TMD inf.

Per kultūrą į tautinę tapatybę

Rugpjūčio 18–20 dienomis Trakuose įvyko Tarptautinis karaimų suvažiavimas. Apie suvažiavimą ir kitus Lietuvos karaimų metų renginius kalbamės su Lietuvos karaimų kultūros bendrijos pirmininke dr. Karina Firkavičiūte.

Gerbiama dr. Karina, iš kokių šalių tautiečiai atvyko į suvažiavimą?

Suvažiavime dalyvavo per 200 dalyvių – tai buvo karaimai iš Lietuvos, Lenkijos, Jungtinės Karalystės, Prancūzijos, Vokietijos ir kitų Europos šalių, kuriose dar gyvena mūsų tautiečių. Suvažiavimas turėjo savo šūkį – „Ėdi-bart-bolur“ (Buvo-yrabus). Šis šūkis buvo vizualizuotas ir suvažiavimo atributikoje.

Karaimų kalba yra įtraukta į UNESCO Nykstančių pasaulio kalbų atlasą, tad kokia kalba vyko diskusijos?

Diskusijos, paskaitos, kūrybinės dirbtuvės vyko įvairiomis kalbomis. Deja, karaimiškai visi susišnekėti jau nebegali. Tačiau buvo pora karaimų kalbos pamokų. Suvažiavimas stiprina dalyvių sąmoningumą ir skatina juos atkreipti dėmesį į jau mažai vartojamą gimtąją kalbą, priminė, kad reikia jos mokytis.

Kokius klausimus aptarėte suvažiavime ir galbūt priėmėte svarbius sprendimus?

Suvažiavimas buvo skirtas karaimams iš įvairių šalių suvažiuoti ir per bendrą kultūrinę programą stipriau pajauti savo tapatybę, bendrumą, kad būtų paskatinti tolesni karaimiškumo stiprinimo, skatinimo veiksmai. Tai nebuvo joks politinio pobūdžio renginys, tad dokumentai ar kokie strateginiai sprendimai nebuvo nei diskutuojami, nei priimami.

Lietuvos karaimams skirti metai jau persisvėrė į antrąją pusę, kokie svarbūs renginiai jau įvyko ir kokie dar laukia?

Daug renginių jau įvyko – pats

Lietuvos karaimų kultūros bendrijos pirmininkė dr. Karina Firkavičiūtė.

suvažiavimas, jaunimo stovykla, vaikų stovykla, įgyvendintas statistinis karaimų Lietuvoje tyrimas, LRT sukurtas videoklipas apie karaimus, išleistas Karaimų metams skirtas Lietuvos pašto atvirlaiškis ir tai progai skirtas spaudas, įvyko Karaimų metų minėjimas Valdovų rūmuose, tarptautinė karaimų kalbos konferencija, susitikimų ciklas Trakų miesto bibliotekoje, mototurizmo ralis, Trakų miesto šventė, įvairios gausios parodos Trakuose, Vilniuje ir Panevėžyje – iš jų naujausia yra nuotraukų paroda, kurią dar galima apžiūrėti Trakuose Kopūstinės (Karaimų saloje). Ji po kurio laiko persikels į Vilnių. Trakų saloje įvyko didelė muzikinė drama „Sakmė apie dovanotą širdį“ premjera. Parengti apie karaimus gausūs straipsnių ciklai 15min.lt, Bernardinai.lt, LRT portaluose. Taip pat paskelbta gan nemažai atskirų straipsnių, parengta radijo ir televizijos laidų, įvyko nemažai susitikimų ir kito žanro renginių Lietuvos mokyklose. Vasarą surengta nemažai atskirų koncertų, dedikuotų Karaimų metams. Apie įvykusius renginius kviečiame plačiau paskaityti mūsų svetainėje www.karaim.eu

Antroje metų pusėje mūsų dar laukia kelios parodos, rengiamų leidi-

nių pristatymai, koncertai, keli video projektai.

Jūsų manymu, ar pavyks pasiekti tų rezultatų, kurių tikėjotės pradėdami Lietuvos karaimams skirtus metus?

Manome, kad tikslų pasiekti tikrai pavyks – žinios apie karaimus Lietuvoje jau dabar pasklido žymiai intensyviau nei anksčiau, bendruomenės jaunimas angažavosi veiklai, tikimės produktyvios šių veiklų tāsos, įvairūs renginiai paskatino kiek pastiprinti tautiečių savimone, pamatyti jos išraišką įvairiomis formomis, pasijausti žymiai tvirčiau savoje kultūroje. Ypač tai juntama po tokių renginių kaip suvažiavimas ar muzikos drama „Sakmė apie dovanotą širdį“, kurioje Lietuvos muzikinės kultūros grandai pagrindinį dėmesį skyrė karaimams, įtraukdami į labai išraiškingai įdomų, vizualiai ir per garsą patrauklų pasakojimą apie bendrą lietuvių ir karaimų istoriją.

Esame nepaprastai dėkingi visiems, prisidėjusiems prie Karaimų metams skirtų renginių, juose dalyvavusiems, parėmusiems – visa ši veikla šiemet tikrai įgavo žymiai daugiau prasmės!

Dėkoju už pokalbį.

Kalbino Karolina Baltmiškė

Per 60 metų karaimų sumažėjo daugiau nei per pusę

Šiais metais sukanka 625 metai nuo karaimų įsikūrimo Lietuvoje. Seimas, siekdamas paminėti šią sukaktį, 2022-uosius paskelbė Lietuvos karaimų metais. Ta proga karaimų bendruomenės prašymu Lietuvos statistikos departamentas atliko statistinį tyrimą apie šią unikalią mažytę tautą, per šimtmečius išlaikiusią savo kalbą, religiją, papročius ir tradicijas.

Demografinės charakteristikos

2022 m. pradžioje Lietuvoje gyveno 196 karaimų tautybės gyventojai. Per 60 metų karaimų sumažėjo daugiau nei per pusę (54,6 proc.).

Kaip ir visa visuomenė, karaimų tauta sensta. 9,2 proc. visų apklaustųjų buvo 80 metų ir vyresni, 1997 m. tokio amžiaus karaimai sudarė 3,9 proc. visų apklaustųjų. Vidutinis karaimų tautybės gyventojų amžius nuo 1997 m. pailgėjo keturiais metais ir buvo 49,2 metų.

Vaikai iki 16 metų amžiaus sudarė 12,4 proc. (1997 m. – 11,2 proc.) visų karaimų tautybės gyventojų, 60 metų ir vyresni karaimai – 38,8 proc. (1997 m. – 29,6 proc.).

91,4 proc. karaimų gimė Lietuvoje, 8,6 proc. gimė Ukrainoje ir Rusijoje. 154, arba 78,6 proc., buvo grynijieji karaimai (tėvo ir motinos tautybę nurodė karaimų) (1997 m. – 80,5 proc.).

Atsakydami į klausimą, kaip vertina santykius tarp skirtingų tautybių žmonių, nė vienas apklaustasis nenurodė, kad santykiai yra konfliktiški ar priešiški. 73,6 proc. mano, kad skirtingų tautybių asmenų santykiai yra labai geri arba geri. 2022 m., palyginti su 1997 m. apklausų duomenis, 21,8 procentinio punkto išaugo labai gerai vertinančiųjų skirtingų tautybių asmenų tarpusavio santykius skaičius.

Šeimyninė padėtis

Per 25 metus pasikeitė gyventojų struktūra pagal santuokinę padėtį. Didėjo niekada negyvenusių santuokoje asmenų dalis nuo 23 proc. 1997 m. iki 36 proc. 2022 m. 57 proc. niekad negyvenusių santuokoje asmenų buvo iki 40 metų amžiaus. Beveik penkta-

daliu sumažėjo susituokusių asmenų dalis. Dvigubai išaugo išsituokusių asmenų dalis. 13 išsituokusių ar niekada negyvenusių santuokoje karaimų nurodė, kad gyvena su partneriu.

Didėjo po vieną gyvenančių karaimų dalis. Tokių namų ūkių buvo net 39,8 proc. (1997 m. – 31,1 proc.). Tokia pati dalis (39 proc.) namų ūkių buvo iš dviejų–trijų asmenų, 17,8 proc. – iš keturių–penkių asmenų.

Beveik visuose namų ūkiuose gyveno po vieną šeimą, todėl sąvoka „namų ūkis“ mūsų atveju tapati sąvokai „šeima“. Apklausos metu Lietuvoje gyveno 75 karaimų tautybės šeimos ir 43 mišrios šeimos.

Karaimų šeimos nėra gausios. Vidutinis šeimos dydis buvo 2,31 nario (1997 m. – 2,18). Apklausos metu karaimų šeimose augo 43 vaikai iki 15 m. amžiaus (22 berniukai ir 21 mergaitė). Kaip nurodė jų tėvai, 22 vaikai buvo karaimų, 13 – lietuvių, po kelis – rusų ir lenkų tautybės. 96,2 proc. šeimų turi po vieną ar du vaikus ir 3,8 proc. daugiau nei du vaikus.

Kalba ir religija

Karaimai išsiskiria savo kalba ir religija. Karaimų kalba priklauso tiurkų kalbų šiaurės vakarų (kipčiakų) grupei. Ja pasaulyje kalba vos 30 žmonių, gyvenančių Lietuvoje. Ji įrašyta į UNESCO Nykstančių kalbų sąrašą.

Apklausos metu gimtąją karaimų kalbą laikė 46 proc., lietuvių – 42,2, rusų – 10,2 proc. apklaustųjų, 1997 m. atitinkamai – 82 proc., 11 ir 7 proc. apklaustųjų. Dar 9,7 proc. (1997 m. – 13 proc.) karaimų, nurodžiusių kitą gimtąją kalbą, moka kal-

bėti ir rašyti karaimų kalba. Didžioji dauguma (74 proc.) karaimų kalbos mokėsi namuose.

41 proc. nemokančiųjų karaimų kalbos norėtų jos išmokti, 67 proc. norėtų, kad karaimų kalbą mokėtų jų vaikai, 33 proc. apklaustųjų trūksta praktinio kalbėjimo.

Karaimai gyvendami tarp įvairių tautybių žmonių išmoko skaityti ir rašyti rusų (52 proc.), lietuvių (31,1 proc.), lenkų (28,1 proc.) kalbomis. 1997 m. rusų kalbą mokėjo 97 proc., lietuvių – 80 ir lenkų 34 proc. karaimų. Be išvardytų kalbų, 49,5 proc. karaimų moka anglų kalbą (1997 m. – 12 proc.), 7,7 proc. – vokiečių, 5,1 proc. – prancūzų. Vieną kalbą, be savo gimtosios, moka 31,6 proc. karaimų, dvi – 30,5 proc., tris – 23, keturias – 8,6 proc.

Karaimų tikėjimą išpažįsta 71,9 proc. apklaustųjų. 3,6 proc. išpažino kitą tikėjimą, 8,7 proc. buvo netikintys, 15,8 proc. atsisakė nurodyti religinę bendruomenę, kuriai priklauso. 1997 m. 86 proc. apklaustųjų nurodė karaimų tikėjimą, 1 proc. išpažino kitą tikėjimą ir 13 proc. buvo netikintys. 84,4 proc. išpažįstančiųjų karaimų tikėjimą laikosi papročių ir religinių normų, dalyvauja religinių švenčių pamaldose ir praktikuoja kasdienes maldas.

Išsilavinimas

Tyrimo duomenimis, aukštąjį išsilavinimą turėjo 53,3 proc. karaimų tautybės gyventojų. Moterų su aukštuoju išsilavinimu dalis, palyginti su 1997 m., didėjo labiau nei vyrų ir siekė 58,5 proc. Tai rodo, kad moterys šiek tiek sparčiau siekė aukštojo išsilavinimo. Tiek vyrų, tiek moterų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, dalis lenkia visų šalies gyventojų vidurkį. Šalies gyventojų su aukštuoju išsilavinimu vidurkis – 27 proc., moterų – 30,6 proc., vyrų – 22,8 proc.

Ekonominis aktyvumas

Kas antras karaimas – užimtas, t. y. dirbo darbą, už kurį gavo darbo užmokestį pinigais ar natūra, arba turėjo pajamų ar pelno. Didžioji dalis (79,3 proc.) dirbančių asmenų buvo samdomieji darbuotojai, likusieji – darbdaviai ir savarankiškai dirbantys asmenys. Kas trečias karaimas buvo pensininkas. Du trečdaliai karaimų – vadovai ir specialistai.

Karaimų pasitenkinimas savo namų ūkio materialine padėtimi nuo 1997 m. gerokai išaugęs. 62,1 proc. savo namų ūkio materialinę padė-

tį vertino labai gerai ir gerai, 35,9 proc. – patenkinamai ir 2 proc. – blogai. 1997 m. 9 proc. karaimų savo namų ūkio materialinę padėtį vertino gerai, du trečdaliai – patenkinamai ir penktadalis – blogai.

Karaimams svarbūs yra laisvalaikis ir poilsis. Ir vyrai, ir moterys daug laisvo laiko skiria skaitymui, savišvietai, televizijai, technikai, kompiuteriams, sportui, turizmui. Tai buvo populiariausi laisvalaikio užsiėmimai.

Kaip ir prieš 25 metus, didžioji dauguma karaimų yra įsikūrę Vilniuje, Trakuose ir Panevėžyje. Pusė

(1997 m. – 57 proc.) suaugusių karaimų dabartinėje gyvenamojoje vietovėje gyvena nuo gimimo, 21,3 proc. – iki 20 metų.

Nuosavą būstą turėjo 95,8 proc. šeimų (1997 m. – 91 proc.). 33,9 proc. karaimų šeimų gyveno vieno buto name, 66,1 proc. – daugiabučiame name. Vidutinis plotas, tenkantis vienai šeimai, – 75,8 m². (1997 m. – 62,5 m²). Daugiau nei 90 proc. būstų turėjo būtiniausius patogumus: vandentiekį, centralizuotą šildymą, vonią, dušą, tualetą, karštą vandenį.

Statistikos departamento inf.

Prezidentas įteikė apdovanojimą Karinai Firkavičiūtei

Šalies Prezidentas Gitanas Nausėda Valstybės (Lietuvos Karaliaus Mindaugo karūnavimo) ir Tautiškos giesmės dienos proga medaliu „Už nuopelnus Lietuvai“ apdovanojo Lietuvos karaimų kultūros bendrijos pirmininkę, aktyvią karaimų kultūros skleidėją ir kalbos puoselėtoją, paveldo įamžintoją Kariną Firkavičiūtę.

TBN inf.

Nuotr. iš Prezidentūros kanceliarijos archyvo

Kauniečiai rudenį pasitinka tradiciniais ir naujais renginiais

Karolina Baltmiškė

Rugsėjo 17 d. Istorinės Lietuvos Respublikos Prezidentūros kiemelyje Kauno įvairių tautų kultūros centras rengia tradicinį Lietuvos tautinių bendrijų festivalį „Kultūros sodas 2022“, sutraukiantį tautinių bendrijų meno kolektyvus ir bendruomenių atstovus iš visos Lietuvos.

Kviečia „Kultūros sodas 2022“

„Labai tikimės, kad ir į penktą kartą rengiamą festivalį, kaip ir į ankstesnius, atvyks bendruomenės iš visos Lietuvos, – rugpjūčio pradžioje lūkesčiais dalijosi Kauno įvai-

rių tautų kultūros centro direktorė Eglė Rušinskaitė. – Tikimės, kad ir šiemet suvažiuos kolektyvai iš Visagino, Šiaulių, Klaipėdos, Alytaus, Vilniaus miesto ir viso sostinės bei kitų Lietuvos regionų. Šių metų festivalis

džiugus ne tik tuo, jog jis jau penktasis, bet ir tuo, kad šiais metais jis yra ir vienas iš Kauno – Europos kultūros sostinės renginių.“

Festivalis „Kultūros sodas 2022“ ne tik pristato Lietuvoje gyvenančių

Nuotr. iš Kauno ITKC archyvo

į tradicinį Lietuvos tautinių bendrijų festivalį „Kultūros sodas“ susirinkę meno kolektyvai atskleidžia kultūrų įvairovę.

tautų kultūros, puoselėjamos tautinių bendrijų, įvairovę, bet ir atskleidžia, kaip ji išlieja į mūsų šalies kultūros paletę, suteikdama jai naujų spalvų ir skambesio.

Tautinė sudėtis įvairėja

„Kaune, kaip ir visoje Lietuvoje, gyvena įvairių tautų atstovai. Didelė jų dalis yra sukūrusi bendruomenes, puoselėjančias savo kalbą, etnokultūrą, – sako centro direktorė Eglė Rušinskaitė. – Aktyviai veikia ukrainiečių, armėnų, rusų, lenkų, žydų, vokiečių, totorių, azerbaidžaniečių bendruomenės, taip pat randasi ir naujų iniciatyvų, atskleidžiančių, kad Kaune įsikuria ir naujų tautų atstovų. Vienos naujausių yra kirgizų bei lietuvių ir marokiečių bendruomenės, įsikūrusios prieš kelerius metus. Vieni naujai susikūrusių bendruomenių nariai į Kauną atvyko darbo reikalais, kiti – studijuoti, vėliau šeimos, darbo ryšiai susiejo su Lietuva taip stipriai, jog liko gyventi mūsų mieste. Bendruomenės labai aktyvios, organizuoja daug renginių, stengiasi puoselėti ir skleisti kultūrą, dalyvauja renginiuose įvairiuose Lietuvos miestuose, taip pat ne pirmą kartą įsilies ir į Kultūrų sodo festivalio programą. Iniciatyvų sulaukiame ir iš kitų tautinių bendruomenių – indų, sirų, libaniečių. Kaune labai įvairėja tautinė sudėtis ir tikimės, kad naujosios bendrijos aktyviai ištrauks į Kauno įvairių tautų kultūros centro organizuojamas veiklas ir papildys Kauno kultūrinį gyvenimą.“

Pagalba ukrainiečiams

„Visą laiką tautinės bendrijos Kaune buvo aktyvios, bet po pandemijos jų aktyvumas labai išaugo. Ilgą laiką gyvenę karantino sąlygomis, žmonės nori susitikti vieni su kitais, bendrauti, organizuoti įvairius

Projektai – svarbi veiklos sritis.

renginius. Tam įtakos turi ir geopolitinė situacija, kadangi Kaune yra atvykusių nemažai ukrainiečių, tad mieste vyksta daug pačių ukrainiečių organizuojamų bei Ukrainą palaikančių organizacijų, padedančių ukrainiečiams integruotis, renginių, – tautinių bendrijų veiklą apžvelgia Kauno įvairių tautų kultūros centro direktorė Eglė Rušinskaitė. – Įgyvendindami Tautinių mažumų departamento finansuojamus projektus, pavasarį pradėjome organizuoti ir lietuvių kalbos mokymus. Šių mokymų dalyvių didžioji dalis taip pat buvo ukrainiečiai ir vos paskelbus kvietimą labai greitai užsipildė norinčiųjų sąrašas. Be to, bendradarbiaujant su Kaniterapijos pagalbos centru organizuojami užsiėmimai vaikams, padedantys įveikti psichologines karo pasekmes, gerinti jų emocinę būklę. Nors užsiėmimai yra skirti vaikams, tačiau ne mažiau smagūs susitikimai yra ir tėvams, kurie mielai ištraukia į veiklą, taip atsitraukdami nuo kasdienių slegiančių minčių ir rūpesčių. Siekiant padėti vaikams ir suaugusiems, centre taip pat buvo organizuojami ir meno užsiėmimai „Menas gydo“ su menininke Gita Balžekaite.“

Pašnekovė pasidžiaugia, kad Lietuvoje pradė-

jo veikti Lietuvos kultūros tarybos programa, skirta Ukrainos kūrėjams ir menininkams, kurie vis aktyviau ištraukia į centro veiklas. Gavę Lietuvos kultūros tarybos stipendijas, Kaune kuria keli iš Ukrainos atvykę menininkai ir kultūros darbuotojai, tad miesto gyvenimas pasipildo naujomis iniciatyvomis. Tai ir šokių užsiėmimai moterims, ansamblio bei solistų repetitijos, istorijų pasakojimo vakarai bei fotografijų paroda su dalyviais ir jų papasakotomis istorijomis.

Iš Krymo atvykusi menininkė ketina surengti lėlių, pristatančių Ukrainos, Krymo totorių ir kitų tautų kultūrą, parodą ir pakviesti į lėlių gaminimo užsiėmimus. „Norėtusi, kad šios stipendijos ir galimybės padėtų atvykusiems žmonėms įsitvirtinti ir tęsti kultūrinę veiklą Lietuvoje“, – sako direktorė.

Kauno miesto savivaldybė bei Kaunas – Europos kultūros sostinė taip pat labai palaiko ukrainiečių kultūrinę veiklą – prieš kelis mėnesius Kauno centrinio pašto pastate atidarytas „CulturEUkraine“ centras, kuriame kviečiami burtis įvairių sričių menininkai bei pagalbą teikiančios organizacijos. Tai atvira bendradarbiystės erdvė Ukrainos kūrėjininkams ir menininkams. Centre įkurtos bendradarbiystės erdvės ir individualios studijos, dirbtuvės, galima naudotis nemokamu internetu, biblioteka, vaizdo konferencijų erdve, susitikimų kambariu. Čia taip

Kauno įvairių tautų kultūros centras kviečia į labai įvairias veiklas.

pat teikiama pagalba randant vietos partnerius, klientus.

Centras – tarptautinės asociacijos narys

Siekdamas atverti Kauno tautinėms mažumoms tarptautinio bendradarbiavimo erdves, įgyti naujų veiklos patirčių, centras jau daugiau nei 10 metų vykdo ir tarptautines veiklas, į kurias įtraukia ir tautinių mažumų atstovus iš bendruomenių. 2015 metais centras tapo tarptautinės kultūros įstaigų ir organizacijų asociacijos „Roots & Routes International Association“, jungiančios 9 šalių organizacijas, nare. „Džiugu, kad asociacijos 20 metų jubiliejus bei veiklos atnaujinimo susitikimas įvyko

būtent Kauno įvairių tautų kultūrų centre. Narystė sudaro didesnes projekto veiklos galimybes. Kartu su asociacija įgyvendinome jaunimui skirtus projektus, kurių tikslai motyvuoti jaunimą augti ir ugdyti kaip asmenybes, piliečius ir menininkus, skatinti jaunimo bendradarbiavimą ir įvairiose šalyse, ir tarp įvairių šalių bei aplinkų, kad didėtų kultūrinis sąmoningumas ir dialogas, siekis kurti bei stiprinti įvairią įtraukiančią demokratine pilietinę visuomenę Europoje ir už jos ribų. Mūsų, kaip centro, tikslas sudaryti galimybes būtent tautinių mažumų jaunimui bei skatinti jų kūrybiškumą, motyvuoti aktyviau dalyvauti tarptautinėje erdvėje.

Centro tarptautiniuose projek-

tuose dalyvių skaičius jau senokai perkopė 100 ir džiugu, kad juose galėjo sudalyvauti jaunimas iš įvairių tautinių bendrijų – armėnų, rusų, indų, romų, ukrainiečių, sirų ir kitų tautinių bendruomenių. Tie projektai padeda sukurti ir tarpusavio bendravimo ryšius, ir sustiprina sąsajas su savomis bendruomenėmis, paskatina jaunas žmones aktyviau dalyvauti jų veikloje, o tuo pačiu stiprinti savo identitetą ir saugoti savo kalbą, kultūrą. Jaunų žmonių išitraukimas į bendruomenės veiklą motyvuoja jas aktyvesnei veiklai ir imtis didelių projektų“, – narystės tarptautinėje organizacijoje svarba pasidžiaugia Kauno įvairių tautų kultūros centro direktorė Eglė Rušinskaitė.

Iš Tauro kalno laiptų išmontuoti antkapiai grįžta į kapines

„Sovietmečiu laiptų statyboms barbariškai panaudoti žydų antkapiai ant Tauro kalno šalia Liuteronų sodo pagaliau bus deramai sutvarkyti, – teigiama Vilniaus miesto savivaldybės pranešime spaudai. – Antkapių fragmentai be rašmenų bus pervežti saugoti į Vilniaus žydų Šnipiškių senąsias kapines, esančias šalia buvusių Sporto rūmų Olimpikų gatvėje, o su rašmenimis keliaus į Vilniaus žydų senųjų kapinių teritoriją.“

Kaip teigiama pranešime, dėl paminklinių akmenų sukonstruotų laiptų pakopų ardymo Vilniaus miesto savivaldybė tarėsi su žydų bendruomenės atstovais ir Kultūros paveldo departamentu. Vilniaus žydų Šnipiškių senosiose kapinėse ir Vilniaus žydų senųjų kapinių teritorijoje Užupyje jau saugoma daugiau nei 1000 tonų įvairiose miesto vietose rastų paminklinių akmenų fragmentų. Sovietmečiu jie naudoti ir statant susisiekimo infrastruktūrą, ir pastatus. Istorinių Vilniaus žydų senųjų kapinių teritorijoje Užupyje planuojama

įrengti memorialą ir deramai įamžinti čia palaidotų miestelėnų atminimą.

Užupio kapinės Vilniuje veikė nuo 1830 m. iki 1963 m. Jose buvo laidojami XIX a. pab.–XX a. pr. Vilniuje gyvenę žydai. 1961 m. sovietų valdžia priėmė nutarimą likviduoti Vilniaus žydų senąsias kapines Užupyje, o antkapiai buvo panaudoti vietoje statybinių medžiagų, dažnai net nesi-

stengiant kruopščiai nutašyti juose iškalto užrašų. Po kapinių sunaikinimo, Užupio žydų kapinės virto dykvieta, apaugusia atsitiktiniais želdiniais.

Prieš kelerius metus 11 ha senųjų žydų kapinių teritorija buvo sutvarkyta ir atverta lankytojams – čia atsivėrė medžių alėjos, takai, įrengti informaciniai stendai, sutvarkytas miškas.

TBN inf.

Turime ne tik prisiminti, bet ir spręsti dabartinius iššūkius

Rugpjūčio 2 d. buvo minima Tarptautinė Romų Holokausto aukų atminimo diena, kurią įstatymu kaip atmintiną dieną Seimas įtvirtino 2019 m.

„Minint Holokaustą įprasta kartoti „mes prisimename“ ir „daugiau niekada“. Nepaisant to, vis dar nemažai žmonių nežino, kad per Holokaustą kartu su žydais dėl savo etninės kilmės buvo naikinami ir romai, o daugumoje Europos valstybių ši grupė ir toliau patiria diskriminaciją. Tam, kad ne tik prisimintume tragišką istoriją, bet ir užkirstume kelią neapykantai ir jos nulemtiems baisiems nusikaltimams žmogiškumui, privalome atvirai kalbėti apie vis dar egzistuojančius iššūkius ir tautinės, etninės nepagarbos ar neapykantos apraiškas“, – akcentavo Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė.

Kaip ir kiekvienais metais, rugpjūčio 2 d. nužudytų romų atminimas pagerbtas Panerių memoriale.

Romų genocido mastai

Nacistinės Vokietijos okupacijos metais persekiojamų, žudomų, į koncentracijos ir priverstinio darbo stovyklas vežtų Lietuvos romų istorijos dar nėra plačiai žinomos, o romų genocidas dažnai yra vadinamas „pamirštu Holokaustu“. Mokslininkai mano, kad Aušvice nužudytų romų

Romų Holokausto aukų atminimo diena Paneriuose. Pirmą iš dešinės – Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė.

skaičius gali siekti nuo 19 000 iki 23 000 žmonių. Europoje šio genocido aukomis iš viso tapo apie pusę milijono romų.

Tarptautinės komisijos nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti skelbiamose išvadose teigiama, kad 1942 m. nacistinės Vokietijos okupuotoje Lietuvoje prasidėjo masiniai romų areštai, jie buvo gabenami į koncentracijos ir darbo stovyklas. Jose kalinti ir nenaudingais įvardyti šios tautinės bendruomenės nariai, tarp kurių buvo daug moterų, vaikų, senovo amžiaus žmonių, buvo masiškai žudomi.

Remiantis oficialiais duomenimis, iš viso nacistinės Vokietijos okupacijos metais Lietuvoje nužudyta apie 500 romų arba maždaug kas trečias Lietuvos romas.

Ką žinome apie Lietuvoje gyvenančius romus?

2011 m. gyventojų surašymo duomenimis, Lietuvoje gyveno 2 115 romų, iš jų trečdalis Vilniuje. Šiuo metu veikia aštuonios romų organizacijos: Lietuvos čigonų bendrija „Čigonų laužas“ ir jos Šalčininkų rajono skyrius, Romų integracijos namai, VŠĮ „Sare Roma“, Romų integracijos centras, Vilniaus čigonų bendrija, VŠĮ „Romane Women“ ir Lietuvos romų bendruomenė. Panevėžio vaikų dienos užimtumo centre veikia romų sekmadieninė mokykla.

Gyvendami Lietuvoje, romai sukūrė savitą romų kalbos patarmę, priskiriamą Baltijos dialektui. Jo pagrindas yra romani kalba.

Romai neturi bendros religijos – išpažįta dominuojančią gyvenamojoje teritorijoje. Litovska romá (Lietuvos romai) – istorinė ir pati gausiausia Lietuvos romų etninė grupė bei lotfítka romá (taip save vadina pasienyje su Latvija gyvenantys romai) yra katalikai; kotliárai – po Antrojo pasaulinio karo iš dabartinės Moldovos teritorijos į Lietuvą atsikėlę romai – stačiatikiai; Žagarėje gyvena romų protestantų bendruomenė.

Panerių memoriale. Centre – Lietuvos romų bendruomenės pirmininkas Ištvanas Kvik.

TMD inf.

Trakų rajone įamžinti Holokausto aukų vardai

Rugpjūčio 4 d. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras Trakų rajono savivaldybės Trakų seniūnijos Varnikų kaimo masinėje žydų žudynių vietoje, šalia esančio kapo memorialo, įrengė informacinį stendą, skirtą Trakų miestiečių žydų atminimui.

Informaciją šiam stendui paren-

gė LGGRTC Memorialinio meno ir ekspertizės skyriaus vyriausioji specialistė Rima Petronėlė Gudelytė bendradarbiaudama su Trakų istorinio nacionalinio parko direkcijos darbuotojais. Šis istorinis atminimo stendas įrengtas Trakų istorinio nacionalinio parko direkcijos prašymu.

Informacinis stendas skirtas 1941

m. rugsėjo 30 d. Varnikų miške nužudytiems ir masiniu kapu tapusioje žudynių duobėje užkastiems Trakų, Lentvario, Aukštadvario, Rūdiškių, Onušio, Žydkaimio žydams.

Iš viso tą dieną čia buvo nužudyti 1446 žmonės: 366 vyrai, 483 moterys ir 597 vaikai.

TBN inf.

Hermano Zudermano kūryboje – Klaipėdos krašto lietuvininkai

Karolina Baltmiškė

Rugsėjo 30 dieną sukanka 165 metų, kai gimė vokiečių rašytojas, dramaturgas, rašęs apie Klaipėdos krašto lietuvininkus, Hermanas Zudermanas. „Mano akys regėjo ne vieną pasaulio stebuklą. Aš mačiau po mano kojomis spindinčius ledynų plotus, aš sėdėjau ant sūpuojančio kupranugario ir su kompasu rankoje kaip vadovas klajojau po smėlėtas, granito sukaustytas Libijos dykumos platybes, aš plaukiojau po Indijos vandenyną kaip tie palaimingieji dievai, ir žalia, drėgmės prisigėrusi, tropinių, prietema turėjo atskleisti man savo paslaptis. Tačiau didesnio grožio, kaip mano varganoj lietuviškoj gimtinėje, niekur nemačiau“, – rašė jis.

Vaikystės ir jaunystės takais

Hermanas Zudermanas gimė 1857 m. rugsėjo 30 d. Šilutės rajone, Macikuose. Jis buvo vyriausias aludario Johano Zudermano (1818–1887), kilusio iš Nyderlandų, ir jo žmonos Dorotėjos (1825–1923) sūnus. Būsimasis rašytojas Macikuose gyveno iki šešerių metų. Vėliau tėvai persikėlė į Šilutę. Šiame mieste prabėgo būsimojo rašytojo vaikystė, čia jis pažino šio

Muziejaus lankytojus pasitinka dvarininkas Hugo Šojas ir rašytojas Hermanas Zudermanas sėdintys prie stalelio.

krašto lietuvininkų gyvenimą. Mokslus pradėjo privačioje Verdainės mokykloje, vėliau išvyko į Šiaurės Lenkiją, kur mokėsi Elbingo gimnazijoje. Tačiau negaudamas iš tėvų paramos po poros metų sugrįžo į Šilutę. Kurį laiką dirbo mokiniu Šilutės vaistinėje. Pagerėjus tėvų materialinei padėčiai, išvyko tęsti mokslų į Tilžės gimnaziją, kurią baigė 1875 metais. Po to istoriją ir filosofiją studijavo Karaliaučiaus universitete. Studijuodamas Karaliaučiuje priklausė korporacijai *Lituania*, pažinojo Vydūną. 1877 metais studijas tęsė Berlyno universitete, užsidirbdamas privačiomis pamokomis. Vėliau atsidavė žurnalistikai, redagavo Berlyno liberalų laikraštį „Vokietijos laikraštis“.

1891 metais Hermanas Zudermanas

nas vedė išsiskyrusią rašytoją Klarą Laukner, auginusią tris vaikus iš pirmos santuokos. Kurį laiką su žmona gyveno Karaliaučiuje, paskui Drezdene ir 1895 metais galutinai apsistojo Berlyne. Susilaukė dukros Hede.

Tačiau, kaip rašo Andromeda Milinienė www.atviraklaipeda.lt, sunkiausiais savo gyvenimo momentais jis visada grįždavo namo, į tėviškę. Grįžo ir tuomet, kai buvo nominuotas Nobelio premijai, bet jos negavo.

Hermanas Zudermanas mirė Berlyne 1928 metų lapkričio 11 dieną.

Turtingas kūrybos palikimas

Hermanas Zudermanas parašė 20 dramų, kurios buvo pastatytos Europos ir JAV scenose, keliolika stambių prozos kūrinių. Kaip teigiama

Mažosios Lietuvos enciklopedijoje, Hermaną Zudermaną išgarsino autobiografinis romanas „Frau Sorge“ (Rūpestis), išleistas 1887 metais. Į lietuvių kalbą kūrinys buvo išverstas 1938 metais. Šis romanas tapo motinos ir tėviškos simboliu. 1889 parašęs dramą „Die Ehre“ (Garbė) pagarsėjo tarptautiniu mastu, kaip žymiausias vokiečių natūralizmo atstovas. Kūryboje daug motyvų iš Klaipėdos krašto lietuvininkų gyvenimo, buitės, kultūros tradicijų ir papročių. Aprašytas Nemuno žemupio ir Kuršių nerijos gamtovaizdis. Iš motinos pasakojimų, pelkių prievaizdo Hanso Šojaus ir lankydamasis savo gimtajame krašte, Hermanas Zudermanas rinko iki ašarų gražią medžiagą. Kaip tęsinį ketino parašyti romaną „Išgelbėtojas“ – tai pasakojimas apie lietuvių tautinį ir kultūrinį judėjimą.

Lietuviška tematika reikšmingiausias Hermano Zudermano kūrinys – apsakymų rinkinys „Litauische Geschichten“ (Lietuviškos apysakos), išleistas 1917 metais ir dedikuotas kitai Šilutės krašto asmenybei Hugo Šojui.

„Aš didžiavausi galėdamas su jais kalbėtis jų gimtąja kalba ir suprasti jų sunkiai suprantamos kalbos prasmę“, – apie „Lietuviškų apysakų“ įkvėpėjus – lietuvininkus rašė Hermanas Zudermanas autobiografinėje knygoje „Mano jaunystės vaizdų knyga“.

„Lietuviškas apysakas“ sudaro 4 dalys: „Kelionė į Tilžę“, „Jonas ir Erdmė“, „Mikas Bumbulis“ ir „Merga“.

Pagal „Kelionę į Tilžę“ 1927 metais buvo sukurtas filmas „Saulėtekis: daina apie du žmones“. Pirmojoje „Oskarų“ teikimo ceremonijoje jis pelnė tris apdovanojimus: statulėlę gavo pats filmas, pagrindinio vaidmens atlikėja aktorė Džanet Geinor įkūnijusi Indrę Jakštaitytę iš Minijos, ir operatorius. Žvejį iš Vilviškių kaimo Aną Balčių šiame filme sukūrė kino žvaigždė Džordžas O'Brajenas, įamžintas Holivudo šlovės alėjoje.

1959 m. buvo ekranizuota dar

viena lietuviška novelė „Jonas ir Erdmė“. Šiame filme pagrindinį vaidmenį atliko Frederiko Felinio žmona Džiuljeta Mazina. Ji sukūrė pelkyuose, Bismarko kolonijoje Žalgiriu kaime gyvenusią pagrindinę apysakos heroję Erdmę.

Iš viso Hermano Zudermano kūrinių motyvais buvo sukurti 39 filmai. Kai kuriuose iš jų vaidino tokios žvaigždės kaip Greta Garbo ir Marlena Dytrich.

Lietuvoje taip pat ekranizuota nemažai Hermano Zudermano kūrinių. Pagal Hermano Zudermano „Kelionę į Tilžę“ kompozitorius Eduardas Balsys sukūrė operą, kurios premjera įvyko Lietuvos nacionaliniame operos ir baleto teatre 1980 metais.

Tėviškėje muziejaus nebeliko

1936 m. Šilutėje Hermanui Zudermanui pastatytas paminklas. Paminklu rūpinosi Hugo Šojus: jis padovanojo žemės sklypą, apsodino skverelio taką rašytojo mėgstamais medžiais – beržais. Skulptorius – Erichas Šmitas Kestneris. Paminklas sovietiniais metais buvo nugriautas, jo vietoje pastatytas obeliskas sovietiniams kariams. Atgimimo metais Šilutės H. Zudermano visuomeninio literatų klubo narių iniciatyva paminklas atstatytas. Tai pilko marmuro biustas ant 2 metrų aukščio postamento.

Hermano Zudermano vardu pavadinta gimnazija Klaipėdoje.

Įvertinant Hermano Zudermano kūrybinį palikimą, 1989 metais Macikuose, name, kuriame prabėgo jo vaikystė, buvo atidarytas memorialinis muziejus ir ekspozicija, pasakojanti apie rašytoją ir jo kūrybą.

Šilutės rajono valdžia, teigdama, kad muziejus mažai lankomas ir savivaldybei jį per brangu išlaikyti, 2016

Hermano Zudermano ekspozicija.

metais muziejų Macikuose uždarė.

Kaip buvo teigiama to meto LRT pranešime, per beveik tris gyvavimo dešimtmečius muziejus nė karto neremontuotas, savivaldybė tam vis pritrūkdavo lėšų.

Ekspozitai iš Macikuose buvusio memorialinio muziejaus perkelti į Hugo Šojaus, su kuriuo rašytojas artimai bendravo, dvarą.

„Atvykusius lankytojus pasitinka dvarininkas Hugo Šojus ir rašytojas Hermanas Zudermanas, sėdintys prie stalelio, gurkšnojantys arbatą ir ramiai besišnekučiuojantys apie naująjį rašytojo kūrinį „Lietuviškas apysakas“. Čia pat ant stalo padėtas kūrinys, dedikuotas bičiuliui Hugo Šojui. Kiekvienas, užsukęs į šią ekspoziciją, gali susipažinti su svarbiausiais rašytojo gyvenimo faktais, kūryba, mat čia eksponuojamas jo literatūrinis palikimas. Norintys susipažinti su rašytojo veikla ir kūryba, prisėdę prie stalelio, gali paskaityti jo kūrinius. Smalsiam lankytojui siūloma ekskursija ir edukacinis žaidimas „Rašytojo Hermano Zudermano takais“. Taip pat ekspozicijoje pristatomi ir kiti šio krašto iškilūs žmonės – teisininkas, rašytojas, dramaturgas, Ernstas Vichertas, rašytojos Šarlotė Kaizer ir Ieva Simonaitytė, spaustuvininkas Martynas Jankus, filosofas, rašytojas, publicistas, kultūros veikėjas Vydūnas“, – ekspoziciją pristato Šilutės Hugo Šojaus muziejaus Bendrųjų reikalų skyriaus vedėja Roma Šukienė.

Holokausto atmintis – amžina žmogiškumo, moralės ir vertybių pamoka

Karolina Baltmiškė

Rugpjūčio 6 d. Alytaus rusų šeštadieninė mokykla kartu su nuolatiniu partneriu Alytaus rusų kultūros draugija „Malachit“ renginiu „Holokausto atgarsiai“ prisiminė tuos, kurie per Antrąjį pasaulinį karą vien dėl tautybės buvo nužudyti koncentracijos stovyklose, sušaudyti miškuose.

„Rinkti medžiagą apie nužudytus žydų tautybės žmones, apie žydų gelbėtojus pradėjau prieš kelerius metus. Važinėjau po miestelius, kalbėjausi su jų gyventojais, susitikinėjau su tais, kurie, rizikuodami savo šeimomis, slėpė žydus. Vėliau teatro ir kino režisierius, Alytaus teatro įkūrėjas Arvydas Kinderis paprašė mano surinktos informacijos filmui apie Holokaustą sukurti. Informacija pasidalijau su viena sąlyga – paprašiau, kad filmo pristatymas vyktų Alytaus rusų šeštadieninėje mokykloje, kuri nuo šio rudens vadinsis Alytaus daugiakultūrio ugdymo centru. Jis sutiko ir taip gimė sumanymas imtis renginių ciklo „Holokausto atgarsiai“, – pasakoja draugijos „Malachit“ ir šeštadieninės mokyklos vadovė Nadiežda Krakovskaja. – Tai, kad pagrindinis šio sumanymo igyvendintojas yra šeštadieninė mokykla ir Alytaus Likiškėlių progimnazija, manau, yra labai svarbu, nes, kaip rašė Lietuvos žydų bendruomenės pirmininkė Faina Kukliansky, Holokausto liudininkų, kurie gali aktyviai dalyvauti šviečiant visuomenę apie Holokausto siaubą, lieka vis mažiau. Mirus paskutiniams įvykių amžininkams, visa atsakomybė išsaugoti visuomenės atmintį pereis jaunesnėms kartoms. „Holokausto atmintis neturi tapti tik istorijos pamoka, kur svarbiausia – datos, vardai, vietos. Tai turi būti amžina žmogiškumo, moralės, vertybių pamoka, kuri turi

Ekspozicija, primenanti žydų gyvenimą Alytuje.

sujaudinti ne tik protą, bet ir širdį“, – teigia Faina Kukliansky. Šie žodžiai tapo svarbiu renginio „Holokausto atgarsiai“ akcentu.“

Į šių metų šeštadieninės mokyklos renginių planą buvo įtraukti du „Holokausto atgarsių“ renginiai – vienas skirtas Alytaus, kitas – Kupiškio aukoms atminti. Tačiau filmo apie Holokaustą Alytaus krašte kūrėjui Arvydui Kinderiui kuriam laikui išvykus į užsienį, planuotą susitikimą su juo teko atidėti vėlesniam laikui ir ciklas buvo pradėtas nuo Kupiškio.

Kaip teigia Nadiežda Krakovskaja, Kupiškis pasirinktas neatsitiktinai – jau anksčiau buvo prasidėjęs bendradarbiavimas su žmonėmis, rinkusiais informaciją apie Holokaustą šiame krašte. Praėjusiais metais kupiškėnai ją pakvietė į renginį, skirtą Holokausto 80-mečiui, nes Kupiškyje, pasak pašnekovės, – jos siela. „Kupiškis yra mano tėvo, senelių, protėvių tėviškė. Atradau savo klajojančiai sielai ramybę Kupiškio krašte“, – sako Nadiežda Krakovskaja.

Į Alytaus Likiškėlių progimnazijoje įsikūrusios šeštadieninės mokyklos renginį „Holokausto atgarsiai“ atvykusi Kupiškio etnografijos muziejaus darbuotoja, istorikė Aušra Jonušytė kalbėjo apie Kupiškio žydų bendruomenę ir jos likimą. Vėliau renginio dalyviai apžiūrėjo Nadieždos Krakovskajos

iniciatyva progimnazijoje įkurtą įvairių Lietuvos tautų kultūrų muziejų „Jaukus mokyklos kampelis“, aplankė Alytaus senajoje sinagogoje esantį audiovizualijų menų centrą, Holokausto aukų atminimą pagerbė Žydų memoriale Vidzgirio miške.

Renginyje dalyvavo Kauno lenkų bendrijos „Pochodnia“, Lietuvos rusų susirinkimo Kauno klubas „Nadežda“, Alytaus vokalinių studijų „Gluosnelės“ narės.

Iš dalies renginį finansavo Tautinių mažumų departamentas prie LRV. Renginį parėmė Alytaus Likiškėlių progimnazija.

Kaip teigia Nadiežda Krakovskaja, renginys „Holokausto atgarsiai“ siejasi su naujais planais. Jau rengiamos edukacinės, tarp jų ir Holokaustą primenančios programos, kurių vienos skirtos ikimokyklinukams, kitos – pradinėms, dar kitos – vyresniųjų klasių mokiniams, Alytaus ir Lietuvos švietimo įstaigoms. Tad atvykusiems į Alytaus daugiakultūrio ugdymo centrą bus pristatyta muziejus „Jaukus mokyklos kampelis“ Holokaustui skirta ekspozicija, pasiūlyta apsilankyti Alytaus senajoje sinagogoje, aukų atminimą pagerbti Žydų memoriale Vidzgirio miške, o pramogai – pasigrožėti Alytumi nuo aukščiausio Lietuvoje Baltosios Rožės pėsčiųjų ir dviratininkų tilto per Nemuną.

„Žaliakalnio“ gimnazija rengiasi Tūkstantmečio mokyklos projektui

Karolina Baltmiškė

„Nuo šio rugsėjo didesnių permainų mūsų gimnazijoje nėra, bet naujienų tikrai turime. Gimnazija švęs savo 70-metį, dalyvaus Tūkstantmečio mokyklų projekte, rengsis įtraukiamam ugdymui“, – pasiteiravus apie naujų mokslo metų pokyčius, sako Klaipėdos „Žaliakalnio“ gimnazijos direktoriaus pavaduotoja ugdymui Jelena Lukjanova.

Gimnazijos bruožas – įvairiatautiškumas

Klaipėdos „Žaliakalnio“ gimnazija yra viena iš dviejų uostamiesčio gimnazijų, kuriose rusų kalba yra ugdomoji. Tačiau tai nereiškia, kad joje mokosi vien rusakalbių šeimų vaikai. „Prieš kelerius metus vykdėme projektą, kurį įgyvendindami rinkome vėliavėles tų šalių, kurioms atstovavo mūsų mokiniai. Surinkome per trisdešimt vėliavėlių. Ir dabar gimnazijoje mokosi labai įvairių tautybių vaikai. Žinoma, daugiausia mokosi rusų, lietuvių, baltarusių, ukrainiečių tautybės vai-

Gimnazijos teatras.

Gimnazijos ukrainiečiai.

Gimnazija aktyviai įsitraukia į projektinę veiklą.

kai, bet po vieną ar kelis turime ir kitų – armėnų, azerbaidžaniečių, vokiečių, žydų, ir net suomių bei ispanų tautybių mokinių, kurie labai gerai ir draugiškai susigyvena, – pasakoja direktoriaus pavaduotoja. –

Klaipėda – įvairiatautis miestas, tad ir gimnazijos sulaukiame tokios didelės mokinių įvairovės“.

Pedagogė konstatuoja, kad gimnazijoje mokinių skaičius auga. Prieš porą metų joje mokėsi tik apie 350 vaikų, o pastaraisiais metais – jau apie 550.

„Yra dvi mokinių skaičiaus padidėjimą lėmusios priežastys. Viena jų – priėmėme apie 70 į Klaipėdą atvykusių ukrainiečių vaikų. Kita priežastis – Klaipėdoje išaugęs vaikų skaičius. Tiesiog miestas prieš kurį laiką „išlipo“ iš buvusios gimstamumo duobės ir dabar tie vaikai jau ateina į gimnazijų klases. Ir mokinių padaugėjimas yra ne tik mūsų, bet ir kitoje Klaipėdos gimnazijoje, kurioje rusų kalba yra ugdomoji“, – uostamiesčio pokyčius apibūdina gimnazijos direktoriaus pavaduotoja ugdymui Jelena Lukjanova.

Motyvacija ir rezultatas

Liepos viduryje „Žaliakalnio“ gimnazija išslydė 102 abiturientų. Direktoriaus pavaduotojos teigimu, brandos egzaminų rezultatai tiek

Nuotr. iš mokyklos archyvo

Gimnazijos muziejuje.

šiais, tiek ankstesniais metais nuo šalies vidurkio skiriasi nedaug, o pagrindinės problemos tokios pat, kaip ir visur – dalis abiturientų neišlaikė lietuvių kalbos ir literatūros bei matematikos egzaminų.

„Šiemet lietuvių kalbos ir literatūros egzamino vidurkis beveik toks pat, kaip ir praeitais metais, o neišlaikiusiųjų skaičius jau kelerius metus – nuo 10 iki 14. Anksčiau galvodavau, kad mokiniui parašyti egzamino rašinį ne savo gimtąja kalba labai sunku, bet kai įsigilinau, supratau, kad perskaičius kūrinių tikrai tai nėra didelė problema, nors, žinoma, gramatinių klaidų mes darome daugiau nei lietuviai. Bet jau išreikšti savo mintis pagal rašinio temą geba kiekvienas, jei tik tų minčių turi. Lietuvių kalbą mūsų mokiniai moka pakankamai gerai, bet bėda yra ta, kad ne visi geba sklandžiai atskleisti temą, ir kad dalis kūrinių lieka neperskaitytų. Kita vertus, perskaityti tiek knygų, kiek numatyta programoje, beveik neįmanoma. Juo labiau, kad mokiniai turi skaityti dar ir anglų, ir rusų literatūros kūrinių. Vien romanui „Karas ir taika“ perskaityti kiek laiko reikia – 2000 puslapių. O jei ir perskaitysi vienuoliktoje klasėje, ar tikrai egzamino metu gerai prisiminsi kūrinių? Egzamine duodama 20 minučių, kad mokinys chrestomatijoje surastų citatą... Abejoju,

kad ir aš sugebėčiau per tokį laiką surasti reikiamą ištrauką dideliame romane... Manau, kad reikėtų arba mažinti programinių kūrinių skaičių, arba egzamine duoti mokiniams kokią ištrauką iš kūrinių, pagal kurią jis ir galėtų pasamprotauti tam tikra tema. Tokios nuomonės ir mūsų gimnazijos lituanistės. Neretas vaikas, susidūręs su dideliu krūviu, nusprendžia išvis nieko nedaryti, – mintimis dalijasi direktoriaus pavaduotoja. – Kita problema, kad dalis gimnazistų nėra linkę mokytis ir neatsakingai renkasi egzaminus: pabandysiu, o jei neišlaikysiu, tai lietuvių perlaikysiu pakartotinoje sesijoje. Ne vienam abiturientui esu sakiusi: kodėl tu renkiesi laikyti valstybinį lietuvių kalbos egzaminą, juk

neišlaikysi, nes vos ketvertuką iš šio dalyko turi. Dažniausias atsakas: na ir kas, kad neišlaikysiu, pabandysiu, o gal ir išlaikysiu. Ir, kaip taisyklė, neišlaiko.“

Ir mokymasis gimnazijoje, pašnekovės nuomone, ne visiems mokiniams pasiteisina. Daliai gimnazistų tai beveik tuščiai praleistas laikas. „Kartais pasikalbu su buvusiais gimnazijos mokiniais ir daugelis tų, kurie baigę gimnaziją nuėjo mokytis į profesines mokyklas, apgailestauja, kad jie gaišo laiką gimnazijoje, nes jei po dešimtos klasės būtų pradėję mokytis profesinėje mokykloje, per tą laiką jie būtų ir specialybę, ir išsilavinimą įsigiję“, – sako Jelena Lukjanova.

„Žaliakalnio“ gimnazija, siekdama suteikti kuo geresnį išsilavinimą savo mokiniams, jau daugelį metų bendrauja su Klaipėdos ir kitais šalies universitetais, aktyviai dalyvauja Erasmus+ projektuose, siekia įvairinti ugdymo procesą ir tenkinti skirtingų mokinių skirtingus poreikius. „Mūsų kolektyvas – tikri profesionalai, kurie sugeba teikti mokiniams kokybišką ugdymą. Tik yra viena būtina sąlyga: mokinys ir pats turi norėti mokytis ir siekti pažangos, nes per prievartą nieko neišmoksi“, – pažymi Klaipėdos „Žaliakalnio“ gimnazijos direktoriaus pavaduotoja Jelena Lukjanova.

Paskutinio skambučio šventė.

Sekmadieninė mokykla – tiltelis tarp Lietuvos ir Ukrainos

Taip vieną seniausių Lietuvoje sekmadieninių mokyklų pristato šios mokyklos pedagogė Tatjana Pyvovar ir Ukrainiečių kultūros ir švietimo centro „Rodyna“ pirminkė Lidia Trigub.

Paskatinti tautinio atgimimo

„Praėjusiais metais sekmadieninei ukrainiečių mokyklai sukako 30 metų, bet paminėti sukaktį sutrukdė karantinas“, – sako sekmadieninė mokyklą globojančio Ukrainiečių kultūros ir švietimo centro „Rodyna“ pirmininkė Lidia Trigub.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, tautiškumo išsaugojimu susirūpino ir Klaipėdoje gyvenantys ukrainiečiai. Pirmos ukrainiečių organizacijos „Gromada“ pirmininkas Leonidas Tregub pasiūlė įkurti ukrainiečių klasę. Iš pradžių ta idėja nesulaukė palaikymo. Įsteigti ukrainiečių klasę nenorėjo nė viena uostamiesčio mokykla. Tada jis kreipėsi į dabartinę „Pajūrio“ progimnaziją – tuomet ji buvo vidurinė mokykla. Šios mokyklos direktoriumi dirbo Piotr Gaidajenko. Tarp mokyklos pedagogų buvo ir dabar yra nemažai ukrainiečių tautybės mokytojų. Direktorius palaike Leonido Tregub iniciatyvą ir „Pajūrio“ mokykloje 1991 metais buvo atidaryta ukrainiečių klasė. Pirmoji mokytoja buvo Jevdokija Bovkush. Vėliau į sekmadieninės mokyklos veiklą įsitraukė Tamara Leus, Nadežda Lukina ir kiti mokytojai, – sekmadieninės mokyklos įsikūrimą apžvelgia Lidia Trigub. – Prie mokyklos steigimo aktyviai prisidėjo ir tėvai. Sovietiniais metais dirbti į Klaipėdą buvo atvykę gana daug žmonių iš Ukrainos. Į uostamiesčio įmones dirbti atvykę specialistai neretai įsikurdavo, atsiveždavo savo šeimas.“

Ukrainiečių šeimų vaikai daž-

Įvertinimas po sėkmingo edukacinio užsiėmimo.

niausiai lankydavo mokyklą, kuriose rusų kalba buvo ugdomoji. Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas ukrainiečiams buvo stimulus priartėti prie savo šaknų – mokėti ukrainiečių kalbą, žinoti Ukrainos istoriją, kultūrą. Tad paraleliai su mokykla kūrėsi ir Ukrainiečių kultūros ir švietimo centras „Rodyna“ (Šeima). „Nors realiai centras veikė, bet oficialiai jis nebuvo įregistruotas. Tai padarėme tik 2002 metais, kai atsirado galimybių rengti projektus ir gauti finansavimą jiems įgyvendinti. Juk iki tol mūsų sekmadieninė mokykla gyvavo tik tėvų remiama“, – sako Lidia Trigub.

Ugdymo kryptys

Mokykla dirba pagal dvi programas. Viena jų skirta Ukrainai pažinti, kita skirta daili. Su Ukraina supažindina mokytoja Tatjana Pyvovar, o dailės užsiėmimus veda Svetlana Morozova. „Ugdymą organizuojame pagal Ukrainos švietimo ministerijos patvirtintą programą užsienyje gyvenantiems ukrainiečiams. Per užsiėmimus mokomės ukrainiečių kalbos, susipažįstame su Ukrainos istorija,

kultūra, tradicijomis, ukrainiečių šventėmis. Lygiagrečiai stengiamės vaikus supažindinti ir su Lietuva, – mokyklos veiklą pristato pedagogė Tatjana Pyvovar. – Po savaitės mokymosi mokykloje vaikams būtų sunku sėdėti tradicinėse pamokose, todėl renkamos labai įvairios ugdymo formos: ir konkursus, ir šventes, ir susitikimus su įvairiais žmonėmis, bendradarbiavimą su kitomis uostamiesčio mokyklomis, išvykomis ir ekskursijomis. Tais atvejais, kai su vaikais kalbama rusiškai, mes verčiame į ukrainiečių kalbą. Kasmet rengiamas Tarptautinis festivalis „Ukraina–Vysyvanka“ ir kitos ukrainiečių tradicinės šventės.“

Pedagogė pasidžiaugia, kad sekmadieninės mokyklos vaikai yra dalyvavę ne viename tarptautiniame festivalyje, ne viename konkurse, kuriame varžėsi po pasaulį pasklidę ukrainiečiai, pelnę prizines vietas. „Mūsų vaikai puikiai šoka, dainuoja, deklamuoja ukrainiečių poetų eilėraščius“, – mokinių pasiekimais didžiuojasi Tatjana Pyvovar.

Ukrainiečių kultūros ir švietimo centras „Rodyna“, siekdamas puo-

Sekmadieninės mokyklos ugdytiniai ir ukrainiečių bendruomenė.

selėti Ukrainos etnokultūrą ir su ja geriau supažindinti vaikus, įkūrė dainų ir šokių ansamblius. „2005 metais ansamblį „Mrija“ įkūrė turinti didelę su patirtį nuostabioji pedagogė Ina Zacharova. Po to, 2009 metais, buvo sukurtas naujas ansamblis „Kaly-na“, kuriam vadovauja Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro artistė Dina Mataitienė, – pasidžiaugia Lidia Trigub ir tęsia pasakojimą apie mokyklos veiklą. – Anksčiau su vaikais keliaudavome ir į Ukrainą, ir prie Juodosios jūros. Net du kartus mūsų vaikai atstovavo Lietuvai dar neokupuotame Kryme vykusioje tarptautinėje stovykloje. Prieš trejus metus Lvive vyko ukrainiečių sekmadieninių mokyklų forumas, kuriame dalyvavo mokyklų atstovai iš viso pasaulio. Tai mums padėjo įgyti naujų patirčių. Bendraujame su Klaipėdos universitetu, Klaipėdos miesto tautinėmis bendrijomis ir Tautinių kultūrų centru, Mažosios Lietuvos muziejumi, uostamiesčio kultūros įstaigomis, kitomis mokyklomis. Vaikai turi įsitraukti į miesto gyvenimą, žinoti krašto, kuriame gyvena, istoriją, mokėti tos šalies kalbą, nes Lietuva tapo jų antrąja Tėvyne. Juk nemažai mūsų mokyklą lankančių vaikų auga prieš kelerius metus į Klaipėdą atvykusių dirbti ukrainiečių šeimose ir norinčiose, kad jų vaikai neatitrūktų nuo savo šaknų.“

Organizuoti įvairesnę mokyklos veiklą padeda senjorai, į uostamiestį atvykę prieš 40 ir daugiau metų. Nuo pirmųjų mokyklos įkūrimo dienų su ukrainiečių kulinariniu paveldu supa-

žindina Vera Chytra. Nors moteriai jau 77 metai, bet ji mielai ir dabar talkina mokyklai. Mokyklai talkina ir kiti senjorai Svitlana Oniščuk, Antonina Prodous, Liubov Kurbanova.

Sekmadieninėje ukrainiečių mokykloje per visus jos veiklos metus, kaip teigia pašnekovės, mokėsi apie 380 vaikų nuo 7 iki 18 metų. Atsiradus poreikiui į mokyklą priimami ir 5–6 metų vaikučiai. „Juk tai mūsų būsimieji mokiniai“, – sako pašnekovės ir priduria, kad dabar sekmadieninę mokyklą jau lanko pirmųjų mokinių anūkai. Pastaruoju metu mokyklą lanko daugiau kaip 60 vaikų.

Rado prieglobstį naujai atvykusieji

Šiomet Ukrainoje prasidėjęs karas į mokyklos gyvenimą įnešė nemažų pokyčių. Vienas jų – sekmadieninę mokyklą lanko nuo karo iš Ukrainos pasitraukusių šeimų vaikai. Mokykla padeda jiems adaptuotis, sudaryti kiek įmanoma labiau namus primenančią atmosferą. Kurti atmosferą padeda ir sekmadieninės mokyklos bičiuliai. Kartu su studentais iš Ukrainos,

kurie mokosi LCC ir Klaipėdos universitete, organizuojami renginiai Ukrainos pabėgėlių vaikams. „Šiomet susidraugavome su „Varpo“ gimnazija, dalyvavome jos surengtoje Pyragų dienoje. Jos metu už parduotus pyragus sutrinktas lėšas gimnazija paaukojo mūsų mokyklai, kad mes galėtume surengti stovyklą nuo karo pabėgusiems vaikams iš Ukrainos“, – klaipėdiečių gebėjimu atjausti pasidžiaugia Lidia Trigub.

Kitas pokytis susijęs su patalpomis. „Nuo 2014 metų mūsų mokykla turėjo savas patalpas. Jas mums išnuomojo Klaipėdos miesto savivaldybė. Prasidėjus karui Ukrainoje mūsų patalpose buvo įsteigtas pagalbos nuo karo pabėgusiems ukrainiečiams centras. Sunku buvo surasti ir vietą užsiėmimas pravesti.

Prieš kelis mėnesius Klaipėdos miesto savivaldybė mokyklai skyrė patalpas, bet jos be apšildymo, reikalingas remontas. Anksčiau mūsų veiklą finansiškai remdavo Ukrainos ambasada Lietuvoje, bet dabar tokios galimybės Ukraina nebeturi. Gerai, kad šiek tiek lėšų skyrė Tautinių mažumų departamentas, bet tai tik dalis mums reikalingų lėšų, tad ieškome rėmėjų. Patalpos mums labai reikalingos, nes vaikų skaičius nuolat auga. Daugelis atvykusiųjų iš Ukrainos jau aiškiai žino, ar jie liks Lietuvoje, ar grįš namo. Ne visi ir beturi kur sugrįžti, nes sugriauti jų namai, mokyklos arba jų gyventa teritorija jau okupuota“, – sako ukrainiečių kultūros ir švietimo centro „Rodyna“ pirmininkė Lidia Trigub.

Šventės ir buvimo kartu džiaugsmas.

Ukrainistikos muziejaus Skapiškyje dešimtmetis

Dr. Aldona Vasiliauskienė

Gegužės 27 d. Skapiškyje (Kupiškio r.) paminėtas muziejaus „Pažintis su Ukrainos kultūra“ veiklos dešimtmetis. Rajono vadovybė sudarė galimybes šventėje dalyvauti Kupiškio krašte apgyvendintiems ukrainiečiams – karo pabėgėliams. Atvyko ne tik suaugusieji, bet ir vaikai. Tokio gausaus būrio ukrainiečių Skapiškis dar nebuvo matęs.

Iškilmingas sukakties paminėjimas

Šventė prasidėjo Graikų apeigų katalikų šv. Mišiomis šv. Hiacinto (Jackaus) bažnyčioje. Jos pirmą kartą Panevėžio vyskupijoje buvo aukojamos ukrainiečių kalba. Mišias aukojo Vilniaus švč. Trejybės graikų apeigų katalikų bažnyčios kunigai – vienuoliai bazilijonai: klebonas tėvas Mykalojus (Ruslanas Kozelkivskis) OSBM ir vikaras tėvas Mykalojus (Ruslanas Mykosovskis) OSBM. Ukrainiečiams talkino parapijos klebonas kun. Albertas Kasperavičius.

Po šv. Mišių renginys, vadovaujamas režisierės Vitos Vadoklytės, vyko sodybos, papuoštos Lietuvos ir Ukrainos vėliavomis, kurioje įkurtas ukrainistikos muziejus, kieme. Tam

buvo ir itin palankus oras: nelijo, švietė karšta vasaros saulė.

Apie muziejaus atsiradimą, veiklos kryptis, per 10 metų čia atliktus darbus, vienuolių bazilijonų ir ukrainiečių mokslininkų dėmesį Skapiškiui, pasakojo muziejaus įkūrėja dr. Aldona Vasiliauskienė.

Prie sodybos sienos buvo išdėstyta iš Seimo atvežta nuotraukų paroda „Ukrainos vaikai kalba“. Apie parodą, kuri pirmiausia buvo pristatyta Seime, kalbėjo Seimo narė Paulė Kuzmickienė.

Susirinkusiuosius pasveikino Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė, Kupiškio rajono savivaldybės vicemeras Augustas Cesevičius, Kupiškio kultūros, švietimo ir sporto skyriaus vedėja Jurgita Trifeldienė, Kupiškio bibliotekos direktorius Algirdas Venckus su bibliotekos darbuotojomis, svečiai atvykę iš Marijampolės, Kauno, Vilniaus ir kitų vietovių. Kelias dainas atliko iš Vilniaus atvykę Tatjanos Morgun parengti dainininkai: Žana Lupenko, Samanta

Skapiškyje, prie ukrainistikos muziejaus.

Soltis su mama Svetlana Soltis, Diana Cholčeva. Tėvas Mykalojus (Ruslanas Mykosovskis) OSBM perskaitė savo kūrybos eilių. Apie skapiškėnų ir ukrainiečių ryšius, atskleistus dr. Aldonos Vasiliauskienės lietuvių ir ukrainiečių kalbomis Lvyve išleistoje 1112 puslapių mokslo studijoje „Lietuva–Ukraina: religija, mokslas, kultūra vienuolių bazilijonų veikloje“, kalbėjo mokytoja Nijolė Bagdonavičienė.

Po oficialiosios dalies visų laukė kareiviška košė, Laimės Pūronienės iškeptas jubiliejinis, ukrainietiška atributika papuoštas tortas, saldu-mynai, vaisiai, kitos vaisės. Lietuvos šaulių sąjungos plk. Prano Saladžiaus šaulių (Utenos apskr.) 9-osios rinktinės (rinktinės vadė Asta Tidikienė, pavaduotojas Rimantas Eigėlis) šaulių išvirta ypatinga kareiviška košė buvo pasotinti visi renginio dalyviai, o arbatos skonis ilgam liko burnoje...

Ukrainistikos muziejaus 10-mečio paminėjimu buvo pradėtas kasmet vykstantis režisierės Vitos Vadoklytės organizuojamas tarptautinis teatrų festivalis – „Pienių vynos“. Šįmet jau 26-asis.

Kupiškio krašte apgyvendintiems ukrainiečiams tokia šventė buvo netikėta ir labai maloni, nors trumpam laikui sumažinusi žiaurių įvykių Ukrainoje skausmą.

Vilniaus švč. Trejybės graikų apeigų katalikų bažnyčioje klebonas t. Mykalojus (Ruslanas Kozelkivskis) OSBM (trečias iš kairės) ir ilgametis šios parapijos klebonas t. Pavlo (Petro Jachimecas) OSBM (7 iš kairės) su parapijiečiais prie naujo švč. M. Marijos altoriaus.

Pirmasis muziejaus eksponatas

2009 m. rugsėjo 7 d. Nepaprastasis ir įgaliotasis Ukrainos ambasadorius Lietuvos Respublikoje Ihoris Vasiljevičius Prokopčukas, lankydamasis A. Vasiliauskiene sodyboje Skapiškyje ir dalyvaudamas čia vykusiame Kupiškio rajono savivaldybės mero Jono Jaručio bei kitų savivaldybės atstovų pasitarime, aptariant Kupiškio rajono ir Ukrainos regionų ekonominių, kultūrinių, religinių ryšių bendradarbiavimo plėtrą, iškėlė mintį sukaupti šioje sodyboje šiek tiek eksponatų ukrainietiška tematika. Ir kaip pirmą eksponatą padovanojo 84 puslapių leidinį. Tai buvo 2005 m. vokiečių ir anglų kalbomis Kijive išleistas albumas „Ukraine New discoveries, new opportunities, common future“. Šio albumo priešlapyje išspausdinta dedikacija ukrainiečių kalba „В подарунок від Посольства України в Литовській Республіці. На згадку про цей пам'ятний день. Надзвичайний і повноважний посол України І. В. Прокопчук (parašas) 7 вересня 2009 р. М. Скапишук“.

Šis albumas ir tapo pirmuoju būsi-

mojo muziejaus eksponatu. Būsimasis muziejus eksponatais pildėsi įvairiais būdais. Vienus atveždavo svečiai ukrainiečiai, perduodavo Vilniaus ukrainiečių bendrijos nariai, Vilniaus Švč. Trejybės graikų apeigų katalikų bažnyčios parapijiečiai, Skapiškyje besilankantys iš Ukrainos atvykę vienuoliai bazilijonai, seserys vienuolės, mokslininkai pasauliečiai, iš Ukrainos jų atsiveždavo ir pati muziejaus kūrėja.

Kupiškio rajono savivaldybė talkino gaminant standus. Jų muziejuje trys. Stendai pagaminti P. Matulionio progimnazijos dirbtuvėse. Kada stendai jau buvo užpildyti eksponatais: žurnalais, knygomis, albumais, ikonoms, įvairiais suvenyrais – pasirengta oficialiam muziejaus „Pažintis su Ukrainos kultūra“ atidarymui. 2012 m. gegužės 26 d. Nepaprastasis ir įgaliotasis Ukrainos ambasadorius Lietuvos Respublikoje Valerijus Žovtenko kartu su patarėja Zoja Olejnyk atidarė parodą „Pažintis su Ukrainos kultūra“. Neatsitiktinai pasirinkti 2012 metai – tai atsiliepinimas į Lietuvos Respublikos Seimo nutarimą 2012 metus paskelbti Muziejų metais. Pagrindinis Metų programos tikslas – atkreipti valstybės ir visuomenės dėmesį į svarbią muziejų misiją – saugoti kultūros ir istorijos vertybes ir šviesti visuomenę.

Į muziejaus atidarymą gausiai susirinkusius svečius linksmino ukrainiečio Ivano Dorosho suburta ir jo vadovaujama Jonavos ligoninės liaudiškos muzikos kapela „Jonė“, atlikusi ne tik lietuviškų, bet ir ukrainietiško dainų.

Parodoje „Pažintis su Ukrainos kultūra“ daug vietos skirta Šv. Bazilijaus Didžiojo ordinui, šv. Juozapatui, Švč. Mergelės Marijos ikonoms,

Paminėjus muziejaus dešimtmetį parodoje apsilankė iš Ukrainos atvykęs t. Pavlo (Petro Jachimecas) OSBM. Susitikimas su parapijiečiais prie koplytstulpio ir rūpintojo, skirtų M. Reiniui. Iš kairės: Genovaitė Rudinskienė, Bronė Triznickienė, Natalija Kočmar (iš Ukrainos), Ona Leknickienė, t. Pavlo (Petro Jachimecas) OSBM, Povilas Purnas, Zita Beleckienė ir Genovaitė Drūtienė.

kurių kopijos praturtino muziejų, Dievo tarnui arkivyskupui Mečislovui Reiniui. Parodoje – įvairūs suvenyrai, ukrainietiškais motyvais išausti rankšluosčiai, išsiuvinėtos staltiesės su religine atributika ir kt.

Veiklos kryptys ir perspektyvos

Su sukaupta ir vis kaupiama ukrainistika supažindinti Skapiškio pagrindinės mokyklos mokiniai, Skapiškio ir Kupiškio rajono pedagogai. Prie stendų vyko netradicinės pamokos – muziejus tapo integruotų pamokų erdve, organizuoti rajono pedagogų susitikimai, pasitarimai. Muziejų lanko į Kupiškio rajoną atvykusios delegacijos ne tik iš Lietuvos, bet ir Ukrainos, tų rajonų, su kuriais pasirašytos bendradarbiavimo sutartys.

Dvasininkai ir mokslininkai, atvykę iš Ukrainos per muziejaus veiklos dešimtmetį susitikdavo su mokyklos bendruomene (pedagogais, moksleiviais), miestelio gyventojais, skaitė pranešimus mokykloje organizuotose konferencijose. Muziejų lanko Kupiškyje vykstančių tarptautinių ir respublikinių konferencijų dalyviai.

Pristatant parodą daug dėmesio klausytojams ir žiūrovams skiriama

Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė įteikia padėką muziejaus kūrėjai ir puoselėtojai dr. Aldonai Vasiliauskienei.

vieninteliam Popiežiaus paskelbtam ukrainiečių šventajam – šv. Juozapatui (Ivanui Kuncevičiui), kurio palaikai 1963 m. buvo perlaidoti Vatikane, Švento Petro Bazilikoje. Tai buvo vienas iš Šventojo Bazilijaus Didžiojo ordino kūrėjų (vienintelis ordinas, įkurtas Lietuvoje). 2023 m. minėsime kankiniškos mirties 400-ies metų sukaktį. Džiugu, kad Lietuvos Respublikos Seimas 2023 metus paskelbė Švento Juozapato metais.

Per dešimtį metų sukaupta nemažai eksponatų, kuriems viename, kad ir dideliame kambaryje, jau buvo ankšta. Todėl, pasibaigus dešimtmečio iškilmėms, dalis eksponatų perkelti į naujas patalpas, esančias to paties namo antrame aukšte, kur galima išskleisti ukrainietiškus rankšluosčius, parodant jų raštų grožį, laisvai išdėstyti suvenyrus, muziejaus kūrėjos parašytas knygas.

Nuo 1997 m. Skapiškyje organizuojami įvairioms amžiaus grupėms skirti kasmetiniai tradiciniai tarptautiniai teatrų festivaliai: „Pienių medus“, „Pienių vynos“ ir „Pienių pūkas“. Festivalių sumanytoja ir režisierė Vita Vadoklytė, nedideliame Skapiškio miestelyje subūrusi net du teatrus: mėgėjų teatrą „Stebulė“ (1991), vaikų ir jaunimo teatro studiją „Ku-kū“ (1992). Į savo festivalius ji sumaniai įtraukia ir parodą „Pažintis su Ukrainos kultūra“. 2009 m. sodybos kieme buvo parodyta Panevėžio

J. Miltinio vidurinės mokyklos moksleivių poetinė kompozicija „Mano broli – Girdi?“ (vadovai Vidmantas Fijalkauskas ir Algis Želvys). Organizuoti susitikimai su grupėmis, atvykusiomis į vieną ar kitą festivalį.

2023 m. muziejaus veiklos svarbiausia kryptis – žinių apie šv. Juozapatą sklaidą, paralelių tarp šv. Juozapato ir vienintelio lietuvių šventojo – karaliaus Kazimiero aiškinimas. Šv. Juozapato vyskupiškas šūkis „Tegul visi bus viena!“ (Jn 17, 21) itin svarbus ir aktualus Rusijos puolamai ir niokojamai Ukrainai.

Deja, muziejaus veiklos ateities perspektyvos gana niūrios. Svarbiu akstiniu organizuojant vienuolių bazilijonų susitikimus ir pagyvinant muziejaus veiklą buvo Skapiškio mokykla, kuri jau atidarant muziejų buvo tapusi pagrindine, o per tą dešimtmetį labai sumenko, liko tik pradinė ir nebesavarankiška, nors turi garbingą istoriją.

1755 m. dominikonų vienuolyne įkurta pirmoji Skapiškio mokykla per 267 (su pertraukomis) veiklos metus išgyveno sudėtingą istoriją. Keitėsi mokyklos patalpos, kol 1967 m. buvo

Atidarius parodą „Pažintis su Ukrainos kultūra“ Skapiškyje Nepaprastasis ir įgaliotasis Ukrainos ambasadorius Lietuvos Respublikoje Valerijus Žovtenko pasirašo svečių knygoje.

atidaryta nauja mokykla; keitėsi ir pavadinimai: pradinė, progimnazija, septynmetė, vidurinė, pagrindinė (nuo 2011 m.), o nuo 2021 m. tapo Kupiškio Povilo Matulionio progimnazijos Skapiškio skyriumi. Nuo šių metų rudens trečią šimtmetį skaičiuojanti Skapiškio mokykla tapo pradine, tik priklausanti Kupiškio Povilo Matulionio progimnazijai. Tačiau ir pradinės mokyklos, kaip ir daugelyje Lietuvos miestelių, perspektyvos gana liūdnos – nėra vaikų, nebeliks net ir pradinės mokyklėlės.

Tuo pačiu ir muziejaus „Pažintis su Ukrainos kultūra“ veikla Skapiškyje nebeturi svarios atramos – mokyklos, lieka Skapiškyje veikiantys teatrai ir režisierės Vitos Vadoklytės organizuojami tarptautiniai festivaliai bei svečiai, atvykstantis iš Kupiškio, kitų Lietuvos vietų ar Ukrainos...

Žydų bendruomenė pasitinka 5783 metus

Karolina Baltmiškė

Rugsėjo 25–26 dienomis žydų bendruomenė švenčia Roš ha-Šana, o paprasčiau pasakius – pasitinka Naujuosius 5783 metus. „Žydai moka ne tik verkti, bet ir linksmintis ir turi daug įvairių linksmų švenčių“, – sako Kauno žydų bendruomenės pirmininkas Gercas Žakas, apžvelgdamas žydų tradicijas, makabiadą, ryšį su Izraeliu.

Sėkminga Makabiada Izraelyje

„Galima sakyti, kad visas mano gyvenimas susietas su futbolu. Nors lankiau ir stalo tenisą, ir plaukimą, bet futbolas buvo užvis svarbiausia. Kai tėvelis mane dešimtmetį vaiką nuvedė į futbolo stadioną, taip su futbolu ir nesiskyrčiau. Žaidžiau Lietuvos jaunių, jaunučių rinktinėse, paskui – suaugusiųjų komandose, bet būdamas trisdešimties patyriau kelio traumą,

pradėjau teisėjauti ir daug metų teisėjau. Dabar esu Lietuvos futbolo teisėjų asociacijos viceprezidentas. Taigi prisidedu auginant futbolo teisėjus, – pokalbį su Kauno žydų bendruomenės pirmininku Gercu Žaku pradėjome nuo sporto, kol dar nebuvo išblėse išpūdžiai, patirti Izraelyje vykusiose XXI pasaulinėse Makabiados žaidynėse, kuriose Lietuva dalyvavo devintą kartą. Gercas lydėjo iš Lietuvos vykstančius jaunuosius

Nuotr. iš pašnekovo asm. archyvo

Kauno žydų bendruomenės pirmininkas Gercas Žakas.

sius sportininkus – globojo Lietuvos jaunių komanda. Žaidynėse varžėsi apie 10 tūkst. įvairaus amžiaus sportininkai iš 60 šalių.

Lietuvos komandą sudarė 17 sportininkų, atstovaujančių aštuonioms sporto šakoms.

Ši Makabiada Lietuvos sportininkams buvo vienas iš sėkmingiausių pasirodymų per visą atkurto „Makabi“ istoriją. Gerda Šišanovaitė iškovojo auksą, Ignas Šišanovas sidabrą stalo teniso vienetų rungtyje, Michailas Trusovas sidabrą 50 metrų plaukime laisvuojų stiliumi, 13-metis šachmatininkas Daniel Šer 16–18 metų jaunimo grupėje sidabrą, Alanas Plavinas bronzą badmintono vienetų rungtyje, Markas Šamesas ir Danielius Tarachovkis bronzą badmintono dvejetų rungtyje.

Dar septyni medaliai buvo iškovoti kartu su tarptautinėmis komandomis: trys sidabro medaliai fechtavimo, plaukimo ir stalo teniso rungtyse ir keturi bronzos medaliai badmintono ir stalo teniso rungtyse.

Lietuvos delegacijos ir sportininkų pasirodymus žaidynėse iš dalies finansavo Geros valios fondas.

Kartu su komanda atidarymo šventėje dalyvavo ir Lietuvos žydų bendruomenės pirmininkė Faina Kukliansky.

Pasiteiravus, ar žydų jaunimas mėgsta sportuoti, Gercas Žakas nusijuokia: „Jų noro sportuoti dešimtu negalėčiau įvertinti, bet norinčių išvažiuoti ir dalyvauti tokiuose renginiuose, kaip Makabiada, yra tikrai nemažai.“

Bendruomenės narių mažėja

Žydų bendruomenė Kaune buvo įsikūrusi prieš Antrąjį pasaulinį karą. Prasidėjus sovietinei okupacijai ji, kaip ir visos kitos panašios visuomeninės organizacijos, buvo uždarytos. Vėliau – žydų tautai skaudūs Antrojo pasaulinio karo metai. Ir nors pasibaigus karui į Kauną sugrįžo nemažai žydų, sovietinė valdžia netoleravo jų jungimosi į visuomenines organizaci-

jas. „Kiek prisimenu, buvo leidžiama tik saviveikla, bet ir kolektyvų repertuarai buvo stropiai valdžios atstovų peržiūrimi. Repertuare būtinai turėjo būti partijai skirta daina, – prisimena Kauno žydų bendruomenės pirmininkas Gercas Žakas. – Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę buvo atkurta ir žydų bendruomenė. Iš pradžių atsikūrė Lietuvos žydų bendruomenė, paskui – ir Kauno. Tuo metu Kaune bendruomenės veikloje dalyvavo apie 1,5 tūkst. žydų. Dabar liko apie 300. Vyresnioji karta iškeliauja iš šio pasaulio. Jaunimas mažai papildė bendruomenę, nes didelė jo dalis išvyksta iš Lietuvos. Vieni išvyksta į JAV, kiti – į Izraelį, siūlantį jauniems žmonėms labai daug ir įvairių programų. Pavyzdžiui, po aštuonių klasių žydiškų šaknų turintys jaunuoliai Izraelyje gali gauti nemokamą bendrąją išsilavinimą, vėliau – nemokamai studijuoti. Pagal Taglit programą 18–26 metų jaunuoliai gali pasinaudoti 12 dienų nemokama kelione po Izraelį. Jiems parodo šalį, organizuoja paskaitas ir nors niekas neragina jų pasilikti Izraelyje, tokia viešnagė daug ką sužavi. Žinoma, kai tu esi turistą, viskas nuostabu, bet emigravusieji susiduria ir su įvairiomis problemomis. Nėra viskas idealu.“

Bendruomenės veikla

„Kaip ir Lietuvos, taip ir Kauno žydų bendruomenėje labai didelis

Bendruomenės nariai lankėsi Rusnės saloje.

dėmesys skiriamas socialinėms programoms. Viena jų – paramos teikimas nuo nacių nukentėjusiems žydams. Šią paramą teikia Vokietija. Ją gaunančių žmonių nebėra daug. Kur kas daugiau bendruomenės narių naudojasi kitų programų parama. Tai ir lankymoji priežiūra, ir nuolaidų suteikiančios kortelės, kurios pasitarnauja išigyjant maisto produktų, vaistų, higieninių priemonių. Iš dalies kompensuojami komunaliniai mokesčiai žiemos metu“, – pasakoja Kauno žydų bendruomenės pirmininkas Gercas Žakas.

Be socialinės paramos, bendruomenė plėtoja ir kitokią veiklą. Anksčiau bendruomenės turimą mokyklėlę lankė apie 40 vaikų. Dabar vaikų labai sumažėjo. Bendruomenė, siekdama jaunimui perduoti savo tradicijas, papročius, kultūrą, istoriją, įtraukia juos į įvairius savo renginius. „Neseniai pagerbėme žydų gelbėtojus Antrojo pasaulinio karo metais. Pačių gelbėtojų nedaug ir likę, bet

Pagerbiamos 1941 m. birželio 27 d. Kaune, buvusio „Lietūkio“ garažo kieme nužudytos aukos.

mes manome, kad vaikai, užaugę tokiose šeimose, taip pat yra geros širdies, tad pagerbiame ir gelbėtojų vaikus, ir anūkus. Daug renginių organizuojame Holokausto aukoms pagerbti. Ir savo tradicijas puoselėjame. Švenčiame žydų šventes. Jų turime labai daug ir įvairių. Viena iš seniausių žydų švenčių yra Pesachas. Tai žydų išsilaisvinimo iš egiptiečių vergovės šventė. Per šią šventę valgomi macai. Kadangi Lietuvoje jie nekepami, praėjusiais metais jų parsisiųsdinome iš Jeruzalės, anksčiau – iš Ukrainos. Macai – vienintelis miltinis patiekalas, kuris valgomas per Pesachą. Kita

šventė – Purimas. Šventė susieta su religiniuose tekstuose aprašytu įvykiu, padėjusiu žydų tautai garbingai išvengti sunaikinimo. Gruodžio mėnesį švenčiama Chanuka. Bendruomenė švenčiame ir Roš hašana – žydų Naujųjų Metų šventę. Kiekvienais metais šios šventės data skiriasi, nes žydai metus skaičiuoja nuo biblinio pasaulio sukūrimo – pagal hebrajų kalendorių. Tad

Naujuosius Metus žydai sutinka rugsėjo – spalio mėnesį“, – pasakoja Gercas Žakas.

Žydų tikėjimas reikalauja kiekvieną šeštadienį švęsti Šabą – tai diena, kai žydai turi atsisakyti visų darbų ir veiklų. Tačiau, kaip teigia pašnekovas, šiuolaikiniame gyvenime visai dienai atsisakyti bet kokios veiklos labai sunku, tad ir Šabo ne tiek daug žydų laikosi. „Tačiau tradiciją stengiamės išlaikyti. 20–30 Kauno žydų bendruomenės narių kiekvieną penktadienį susirenka, uždega Šabo žvakę, laužia halą, pasimeldžia“, – sako žydų bendruomenės pirmininkas.

Tradicijas perdavė tėvai

„Daugelį tradicijų perdavė tėvai, nes augau grynai žydiškoje šeimoje. Iš tėvų išmokau ir jidiš kalbą, nes ja tarpusavyje bendraudavome. Ir dabar visai gerai jidiš kalbą susikalbu, – pasakoja Gercas Žakas. – Gimiau ir augau Kaune. Dvidešimt metų prabėgo jo senamiestyje, vėliau apsigyvenau kitoje šio miesto vietoje. Man Kaunas mielesnis už bet kurį kitą miestą ar šalį. Galėjau išvykti į JAV, Izraelį, bet Kaunas man mieliausias ir, matyt, taip lemta, kad niekur iš šio miesto nebeišsikelsiu.“

Gerco tėvas kilęs iš Šaukėnų (Kelmės rajonas) kaimo. Šeimoje augo aštuoni sūnūs ir dukra. Tačiau beveik visi šeimos nariai tapo Holokausto aukos. „Šeima gyveno kiek atokiau nuo miestelio. Tą lemtingą dieną

Birželio pradžioje vyko Kauno žydų bendruomenės renginys, skirtas gelbėtojams pagerbti.

mano tėvas su vienu broliu buvo išėję į Šaukėnus. Jie jau grįžinėjo ir buvo netoli namų, kai pamatė, kad ginkluoti žmonės išsivaro visus jų artimuosius. Kurį laiką tėvas su broliu slapstėsi, o paskui nuėjo į Šiaulių getą. Taip jie išvengė sušaudymo. Vėliau iš geto jie abu atsidūrė Dachau koncentracijos stovykloje. Kai amerikiečiai išlaisvino kalinčius šioje stovykloje, tėvo brolis nebuvo linkęs grįžti į Lietuvą. Tik mano tėvui vis kirbėjo viltis, gal artimieji gyvi, jie juk nematė, kad jie būtų nužudyti. Išties visi jų artimieji tą pačią dieną buvo sušaudyti netoli namų buvusiam miške. Mano tėvas su broliu sugrįžo į Lietuvą. Tėvas įsikūrė Kaune, – skaudžią šeimos istoriją prisimena Gercas Žakas. – Mama iki karo gyveno Šakiuose. Prieš dieną iki nacių atėjimo į Lietuvą jai vienas lietuvis padėjo išvykti į Rusiją. Ji pakliuvo į Uralą. Dirbo kardinėje gamykloje. Už gerą darbą buvo net medaliu apdovanota. Tačiau vėliau buvo išsiaiškinta, kad Amerikoje gyvena jos tolimi giminačiai, nors apie juos ir pati mama nelabai žinojo. Ją atleido iš darbo. Paskui ji sunkiai dirbo prie geležinkelio. Po karo grįžo į Lietuvą. Miesteliuose žydų nebebuvo likę, o Kaune dar gyveno pažįstamų žydų, tad ir ji šiame mieste įsikūrė. Mano tėvai Kaune susipažino ir sukūrė šeimą.“

Šeimoje, kurioje augo Gercas, buvo laikomasi žydų papročių, per šventes eidavo į sinagogą – sovietmečiu Kaune, E. Ožėskienės gatvėje veikė viena sinagoga. „Kauno žydų religinę bendruomenę buvo leista įkurti 1946 metais, nes, kaip sakydavo mano tėvas, KGB reikėjo kontroliuoti žydus. O kur daugiau, jei ne sinagogoje, juos kontroliuosi? Vaikystėje, prisimenu, per šventes į sinagogą susirinkdavo minia žmonių. Atsimenu, tėvas savo draugams sakydavo, kad sinagogoje negalima kalbėti prieš valdžią, nes niekas neabejojo, kad esama infiltruotų KGB agentų“, – prisimena Gercas.

Nors mama, kaip sako pašnekovas buvo baigusi tik keturias klases, bet labai norėjo, kad vaikai siektų mokslo. „Ir tai, matyt, siejasi su senomis vaikų auklėjimo tradicijomis, juk neatsitiktinai žydai vadinami knygos tauta ir didelė dalis žydų yra pasiekę aukšto išsilavinimo lygio, – kalba bendruomenės pirmininkas. – Prisimenu, dar prieš einant į pirmą klasę, tėvai man nupirko tuometiniams pirmokams skirtą vadovėlį „Saulutė“. Jau iki mokyklos mokėjau lietuviškai skaityti, bet tėvai staiga nusprendė mane leisti į rusišką mokyklą, nors rusiškai kalbėjau žymiai prasčiau nei lietuviškai.

Rusų kalbos buvau pramokęs iš kiemo vaikų. Taigi baigiau rusų mokyklą. Vėliau tėvų klausiau, kodėl mane leido į rusų mokyklą, mama pasakė, kad draugai jai patarė, nes po mokyklos tada daug kas važiuodavo studijuoti į Maskvą, Leningradą. Tada tėvai, pagalvoję, kad gal ir aš norėsiu važiuoti ten studijuoti, pasistengė, kad mokyčiausi rusų mokykloje ir kad man būtų lengviau studijuoti Rusijos universitetuose.“

Baigęs vidurinę mokyklą Gercas Žakas pasirinko studijas tuometiniame Kauno kūno kultūros institute.

Gerco Žako sūnūs baigė lietuviškas gimnazijas. Vienas sūnus baigęs studijas Londone buvo pakviestas dirbti į JAV, kur iki šiol ir dirba. Kitas – sūnus mokslus baigė Lietuvoje, gyvena Vilniuje.

„Žinoma, man būtų labai malonu, kad abu sūnūs gyventų Lietuvoje, bet kiekvienas jų priima jiems labiausiai tinkantį sprendimą, – sako pašnekovas ir priduria, kad Izraelyje nuo mažumės vaikui leidžiama kur kas daugiau negu Lietuvoje. – Mūsų šeimose įprasta vaikui kažko neleisti, kažkaip jį riboti. Izraelyje manoma, kad, kuo daugiau vaikas turi laisvių, tuo greičiau pajunta ir atsakomybę už save.“

„Kultūros saitai“ – su Ukrainos palaikymo ženklais

Ilona Kabošytė

Ar žinote, kur geriausia pasisemti meškos jėgos? Ogi Telšiuose. Tereikia savo ranka paliesti meškos išpaustą pėdą, na, gal dar mieste surasti ir paglostyti visus 50 meškų ir meškučių skulptūrų.

Kur saldžiausia Lietuvoje? Ogi Šiauliuose, šokolado fabrike. Kas gali būti skaniau už savo paties pagamintus šokoladinius saldainius: kai pats renkiesi įdarą, apgaubi jį marcipanais, merki į dar šiltą šokoladą, volioji

įvairiuose prieduose ir vėl maudai šokolade.

Kur gyvena egzotiški gyvūnai ir pats šauniausias seniūnas? Ogi Šunskuose, kur fazanyne klykauja net 100 egzotinių paukščių.

Kur skaniausias alus Lietuvoje? Žinoma, kad Biržuose, kur pilyje „biržiečė vaišin dainuodamūs“.

Ir tai ne vieninteliai mūsų projekto „Kultūros saitai“ dalyvių išpūdžiai susipažis-

Šunskuose sumaniai pateiktu žydišku foršmaku vaišino seniūnas Rimantas Lekeckas.

tant su Lietuvos etnografiniais regionais ir atokesniais šalies kampeliais.

Jau antrus metus iš eilės Klaipėdos tautinių kultūrų centras įgyvendina Tautinių mažumų departamento prie LR Vyriausybės finansuojamą projektą „Kultūros saitai“, kurio metu uostamiesčio tautinių bendruomenių atstovai keliauja po Lietuvą, susipažįsta su šalies etnografiniais ypatumais, amatais ir tradicijomis. O šiemet, norėdami prisidėti ir padėti nuo karo Klaipėdoje prieglobstį radusiems ukrainiečiams, į šį krašto pažinimo projektą įtraukėme ir juos.

„Šis projektas pirmiausiai buvo skirtas Klaipėdos tautinėms bendruomenėms – krašto, kuriame gyvename pažinimui, o prisijungus ukrainiečių šeimoms, projektas tapo dar prasmingesnis“, – pasakojo

Susipažinimas su Šiauliais.

Klaipėdos tautinių kultūrų centro direktorė Jelena Butkevičienė.

Šiemet apsilankyta Biržuose, Marijampolėje, Telšiuose, Šiauliuose. Susipažinta su Žemaitijos ir Aukštaitijos, Suvalkijos krašto išskirtinumais, ypatybėmis ir žmonėmis. Dalyvauta įvairiose edukacijose ir ragauta nemažai regionų tradicinių patiekalų. Smalsiai

ukrainiečiai tyrinėjo žemaitišką kastinį, atsargiai ragavo šaltibarščius, cepelinų ir žydiško foršmako, išmaniai Marijampolės savivaldybės Šunskų seniūno Rimanto Lekecko ant kastuvo pateikiamo. Daugelis prisipažino, kad šių patiekalų ragavo pirmą kartą. Didelis netikėtumas jiems buvo ir apsilankymas Kryžių kalne.

„Pažinkime ir susipažinkime“ – teigiamos emocijos ukrainiečiams

Ilona Kabošytė

„Laba diena, mano vardas Gleb. Aš iš Ukrainos“, – nedrąsiai lietuviškai prisistatinėjo Klaipėdos miesto savivaldybės tautinių kultūrų centre (TKC) susirinkę projekto „Pažinkime ir susipažinkime“, skirto ukrainiečių pabėgėlių šeimoms, dalyviai.

Dar kovo mėnesį Tautinių kultūrų centre buvo įgyvendinama pirmoji pagalbos ukrainiečiams iniciatyva, kuomet tautinių bendruomenių savanoriai, centro darbuotojai prižiūrėjo į darželius nepatekusius, ką tik į Klaipėdą atvykusius ukrainiečių vaikus. Tuomet ir išgirsta apie tai, kad šioms šeimoms, jų vaikams trūksta bendravimo, pabendravimo gimtąja kalba.

„Pradėjome galvoti, kuo galime jiems padėti. Gimė edukacinių renginių ukrainiečių pabėgėlių šeimoms idėja „Pažinkime ir susipažinkime“, – pasakojo TKC direktorė Jelena Butkevičienė.

Penkias dienas trukusio projekto

metu dalyviai turėjo galimybę ne tik pabendrauti ukrainietišškai, pasimokyti ukrainietiškų tradicijų, bet ir susipažinti su lietuviška etnokultūra, labiau pažinti Lietuvą ir pasimokyti lietuviškai.

„Edukatorius ir edukacines veiklas rinkomės labai tiksliai. Kvietėme iš ukrainiečių bendruomenės, ką tik atvykusius ukrainiečių ar (kaip netyčia sutapo) ukrainietiškų šaknų turinčius edukatorius“, – pasakojo TKC projektą vadovė Tatjana Kononova.

Kiekvienos dienos rytas prasidėdavo žaismingomis lietuvių kalbos pradžiamokslų pamokėlėmis, kurias vedė pedagogas Sergejus Bondar. Sergejus dalyvavo ir kituose užsiėmimuose, taip integruodamas lietuvių kalbos mokymąsi į kitas veiklas. Beje, sprendžiant iš dalyvių atsiliepimų, jiems tokia mokymosi forma itin patiko.

Džiaugtasi ir savo tautiečių, ukrainiečių vedamais užsiėmimais: tradi-

cinių ukrainietiškų karpinių meno „Vitenankos“ mokė menininkė Natalija Didenko. Specifinės tapybos ant įvairių daiktų, vadinamosios „Petricovskaja rospis“ technikos mokintasi su Svetlana Morozova. Ką galima padaryti iš serviravimo servetėlės ir kaip išlankstyti origami technika, patirtimi dalinosi Tamara Tikhon. Ukrainietiškų juostelių pynimo mokė Marija Lučaina, o kaip pasigaminti ukrainietišką lėlę Motanką patarė Natalija Gociuk. Pastarasis užsiėmimas gausus ritualų. Šios skudurinės lėlės gaminamos be žirklių, be adatų. Lėlėms nepiešiamas veidas. Pagamintą Motanką būtina dar ir šventinta žvake „įveiklinti“.

Projekto dalyviai buvo supažindinti ir su lietuviškomis tradicijomis. Apsilankyta Kretingos muziejaus ir Klaipėdos rajono amatų centruose, kur kepta tradicinė lietuviška duona, gaminti karameliniai saldainiai, senoviniu būdu, ant laužo, keptos piemenėlių bandelės, veltas veltinis.

Lietuviškos kryždirbystės tradicijos prisimintos lankantis Kryžių kalne, kur norėjusieji galėjo ir patys pastatyti savo kryžių. Kiti džiaugėsi suradę Ukrainos palaikymo ženklų.

Net išvykų metu, autobuse mokytasi lietuvių kalbos, klausytasi gido

pasakojimų, o padedant edukatorei Marinai Filičevai, išbandytas mandalų menas.

Šiaulių šokolado fabrike „Rūta“ aplankytas šokolado muziejus ir dalyvauta šokolado kūrybinėse dirbtuvėse.

Aplankytas Žemaitijos nacionalinio parko centras, grožėtasi Platielių ežeru. Vėliau išvykos dalyvių laukė ukrainietišku Natalija Zinčenko ir Natalija Gociuk iškeptų bandelių vaisės ir, žinoma, gaivus Platielių ežero vanduo.

„Pažink Klaipėdos kraštą“ – 5 dienos įspūdžiai

Žuvis, alpakos, paukščių žiedavimas, bandelių kepimas ant laužo ir karamelinų saldinių gamyba – visa tai tik dalis veiklų, į kurias pasinėrė vaikai, susirinkę į Klaipėdos tautinių kultūrų centro (TKC) organizuotą dienos stovyklą.

„Tokią stovyklą organizavome pirmą kartą, tad tikrai buvo nerimo, bet džiaugiamės, kad vaikams patiko ne tik žaismingi, bet ir lavinamieji užsiėmimai, kuriuose jie įgyja naujų žinių ir įgūdžių“, – TKC direktorė Jelena Butkevičienė.

Talkinant tautodailės mokytojai Marinai Filičevai, vaikai labai noriai mokėsi mandalų meno. Visiems labai patiko puokščių iš augalų kūrimo užsiėmimas, kurį vedė fitodizaino meistrė Larysa Ivanova. Karpinių paslapčių stovyklautojus mokė menininkė iš Ukrainos Natalija Didenko, o pajudėti šokio žingsniu kvietė šokių mokytoja Natalija Černyšova. Be TKC darbuotojų, stovyklai talkino ir savanoriai Oksana Juozaitienė (baltarusių bendrija „Krynica“) ir Farida Amanbajeva

(totorių bendrija „Nur“).

Po kasdienių edukacinių veiklų Tautinių kultūrų centre, stovyklautojai keliavo į Kretingą, Kintus, Ventės ragą, Veiviržėnus, lankėsi muziejuose, amatų centruose, botanikos sode, paukščių žiedavimo stotyje, nykštukų nameliuose, žaidimų aikštelėse, net alpakų ūkyje.

Stovykla užbaigta triukšmingai – šokant bei žaidžiant su pelyte Mine ir pučiant įvairiaspalvius muilo burbulus.

TKC inf.

Pažintis su baltarusių liaudies muzikos instrumentais

Liepos 13 d. Tautinių bendrijų namuose vyko Vilniaus miesto baltarusių klubo „Siabryna“, vadovaujamo Valentino Stech, suorganizuotas renginys – meistriškumo klasė „Pažintis su baltarusių liaudies muzikos instrumentais“. Tai vienas

iš baltarusių kultūros dienų renginių, kuriame dalyvavo baltarusių vaikai su tėveliais. Liaudies instrumentų žinovas Viačaslavas Krasulinas parodė ir papasakojo dalyviams apie baltarusių liaudies muzikos instrumentus: įvairias dūdeles, švilpynes, dūdmaišį.

Visi norintys galėjo ne tik paliesti instrumentus, bet ir pabandyti pagroti. Renginyje dalyvavo tradicinio šokio klubas „Oira“. Kartu su klubo nariais renginio dalyviai šoko ir žaidė žaidimus.

TNB inf.

Onutės Grybauskaitės-Kulbokienės nauja knyga

Liepos 25 d. Tautinių bendrijų namuose vyko Tarptautinės literatūros, rašytojų ir menininkų gildijos „Vingis“ narių kasmenesinis renginys. Jame buvo pristatyta gildijos pirmininkės Onutės

Grybauskaitės-Kulbokienės nauja knyga „Isisupus į laiko šilką“. Ši penktoji Onutės Grybauskaitės-Kulbokienės knyga – eilėraščių, haiku ir prozos rinktinė. Renginyje buvo skaitoma

poezija, skambėjo dainos, kurias atliko Eugenijos Norvilienės ir Edvardo Žižio duetas, dainininkai Antanas Kiveris ir Rimgaudas Pipickas, akompanavo Lija Neugasimova.

TBN inf.

Vertėjas Mahiras Gamzajevs apie Vinčą Krėvę

Baku azerbaidžaniečių kalba leidžiamame intelektualų dienraščiui „525-ci qəzet“ 2022 metų liepos 16 d. numeryje išspausdinta Lietuvos azerbaidžaniečių bendrijos pirmininko, vertėjo Mahiro Gamzajevs kultūrologinės ir politologinės krypties

apybraiža „Pirmojo Lietuvos Konsulo Baku veikla prezidentų akiratyje“. Publikacija skirta Vinco Krėvės-Mickevičiaus 140-osioms gimimo metinėms paminėti. Joje kalbama apie lietuvių literatūros klasiko ir 1919–1920 m. Lietuvos valstybės

konsulo Azerbaidžane Vinco Krėvės pedagoginę, kultūrinę, mokslinę, organizacinę ir diplomatinę veiklą šioje šalyje bei pateikiami iki šiol Lietuvos ir Azerbaidžano didžiąjai visuomenės daliai nežinomi istoriniai faktai.

TBN inf.

Per istoriją – į ateitį:

Kauno apskrities Lietuvos totoriai

Apie Kauno apskrities Lietuvos totorių bendruomenę kalbamės su jos pirmininku Kęstučiu Zenonu Šafranavičiumi.

Gerbiamas pirmininke, papasakokite plačiau apie Kauno apskrities Lietuvos totorių bendruomenę?

Kauno apskrities Lietuvos totorių bendruomenė įsteigta 1995 metais. Kurį laiką jai vadovavo doc. Jonas Ridzvanavičius, doc. Romualdas Makaveckas. Šios bendruomenės ištakos – 1988 metais įkurta Lietuvos totorių kultūros draugija, nes ją įkūrus neužilgo skyriai atsirado Vilniuje ir Kaune. Kai ši organizacija nustojo gyvuoti, buvo įkurta Kauno apskrities Lietuvos totorių bendruomenė.

Mūsų organizacija užsiima tik kultūrine veikla. Kaune religinę veiklą plėtoja Kauno miesto musulmonų bendruomenė.

Mane bendruomenės pirmininku išrinko 2007 metais. Nors mano kilmė totoriška – ir mano tėvas, ir mama buvo totoriai, bet aš, kaip ir mano tėvukas, esu katalikas. Tad gal šiek tiek ir keistoka, kad totorių bendruomenei vadovauja Romos katalikas. Tačiau buvo toks bendruomenės sprendimas.

Mūsų protėviai iš tėvuko pusės apie 1794–1795 metus iš musulmonų tikėjimo perėjo į katalikų. Mama kilusi iš Alytaus rajono Bazorų kaimo. Jos pase nurodyta totorių tautybė. Ji išpažino islamą, skaitė koraną, laikėsi tradicijų.

Ir skirtingos religijos netrukde šeimos santykiams?

Be abejo, visų šeimos gyvenimo niuansų nežinau, nes paprastai vienas iš sutuoktinių pereina į kito tikėjimą, bet jie tuokėsi sovietmečiu, tada oficialiai buvo registruojama tik civilinė santuoka. Kaip buvo su bažnytine

Kauno apskrities Lietuvos totorių bendruomenės pirmininkas Kęstutis Zenonas Šafranavičius.

santuoka, negaliu pasakyti, nes man pačiam tai didelis klausimas. Deja, nebėra ko paklausti. Galimas dalykas, kad mano tėvas sutiko, jog bažnytinę santuoką jiems Raižiuose suteiktų mano dėdė imamas Danielius Makulavičius.

Sovietmečiu buvo visų religijų suvaržymas. Tiek katalikų, tiek musulmonų. Veikė tik viena Raižių mečetė. Į ją ir važiuodavome per didžiąsias islamo šventes. Per tas šventes mama priruošdavo totoriškų patiekalų: ir totorių žymųjį šimtalapį, ir koldūnų. Tačiau mūsų šeimoje buvo švenčiamos ir pagrindinės katalikų šventės. Tėvas nebuvo labai pamaldus, bet mes per visas didžiąsias katalikiškas šventes eidavome į Šv. Antano bažnyčią. Nemanau, kad žmonių santykiams neigiamos įtakos turėtų skirtingos religijos. Šeimoje, jei žmonės suranda bendrą kelią, dėl visko susitaria. Mano tėvas buvo tolerantiškas žmogus ir mamos pusės giminėje buvo labai vertinamas.

Tai pačiam vis tik didesnę įtaką turėjo tėvukas, nes pats rinkotės ne islamą, o katalikybę?

Mama buvo gan uždaro charakterio, o kadangi sovietinis laikotarpis buvo nepalankus visoms religijoms, ji mums islamo tradicijų visai neskiepijo ir šeimoje visiškai negavau jokių islamo pradmenų. O katalikybę priėmiau jau būdamas 40 metų – kai krikštijau savo vaikus ir aš pasikrikštijau.

Grįžkime prie bendruomenės, kiek narių šiuo metu turite ir kokią įtaką narių skaičiui turi bėgantys metai?

Kai pradėjau vadovauti bendruomenei, sudariau Kauno apskrityje totoriškos kilmės turinčių gyventojų, nepaisant, kokį tikėjimą jie išpažįsta, sąrašą. Tada totoriškos kilmės žmonių buvome suradę apie 250. Į 2007 metais vykusį susirinkimą atėjo apie 80 žmonių ir tai buvo didžiausias dalyvių skaičius per mano vadovavimo bendruomenei metus. Paskui pastebėjau, kad, jei į renginį iš šeimos eina vienas žmogus, kitas jau nebeina. Taip yra ir dabar. Vėlesniuose renginiuose dalyvaudavo ir dalyvauja 30–50 žmonių, o pastaraisiais metais apie 30 žmonių. Tai bendruomenės aktyvas, prisidedantis prie veiklos

LDK generolo Juzefo Bieliako Lietuvos totorių karo istorijos klubo narių K. Z. Šafravičiaus, D. Dzejanavičiaus, M. Makulavičiaus. 2022 m. renginys Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje.

organizavimo.

Dauguma jų gyvena Kaune arba Kauno priemiestyje. Šiek tiek totoriškos kilmės žmonių gyvena Jonavoje, Prienuose, Kaišiadoryse. Kitose Kauno apskrities vietovėse gal ir gyvena totoriškos kilmės žmonių, bet į bendruomenės veiklą jie neįsitraukia ir net nėra apsisireiškę.

Bendruomenės veikloje dalyvaujantys žmonės yra susiję ir giminystės ryšiais.

Kokią įtaką bendrijos veiklai turėjo praėję Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metai?

Lietuvos totorių istorijos ir kultūros metų paskelbimas buvo labai svarbus ir reikšmingas visai Lietuvoje gyvenančiai totorių bendruomenei. Metams paminėti buvo parengtas labai didelis planas ir visas sėkmingai įgyvendintas. Vyko labai įvairių renginių. Mano supratimu, svarbiausi metų darbai buvo Editos Mildažytės režisuotas filmas „Ištikimybės žiedas“ ir išleistas šešios knygos.

Kauno apskrities Lietuvos totorių bendruomenė šiemetams pradėjo ruošti ženkliai anksčiau. Mūsų tikslas buvo paskleisti žinią apie Kauno totorių bendruomenę, buvusią iki Antrojo pasaulinio karo ir po nepriklausomos Lietuvos atkūrimo. Tad jau 2020 metais išleidome knygą

„Lietuvos totoriai“. Joje didžiausias dėmesys skiriamas Kaune gyvenantiems totoriams, nors pateikiama informacijos ir apie kitus regionus. Labai vertingi šioje knygoje pateikti pirmojo bendruomenės primininko doc. Jono Ridzvanavičiaus prisiminimai. Jis bendruomenės veikloje iki šiol dalyvauja. Svarbus Kaune vykęs renginys, kuri surengėme kartu su Vytauto Didžiojo karo muziejumi, buvo paroda „Totoriai – Lietuvos kariai“. Labai solidi paroda, veikusi beveik pusę metų. Didelę parodos dalį sudarė mūsų bendruomenės ir mano paties sukaupti eksponatai.

Panaši paroda Vytauto Didžiojo karo muziejaus direktoriaus pavaduotojo Arvydo Pociūno iniciatyva buvo surengta 2008 metais. Jai eksponatai buvo surinkti iš visos Lietuvos, iš įvairių institucijų ir fondų. Bendruomenė prisidėjome ikonografinę medžiagą.

Mūsų bendruomenė yra įkūrusi ir LDK generolo Juzefo Bieliako vardo Lietuvos totorių karo istorijos klubą. Mūsų atkurtos totorių kariškių uniformos dabar prilygsta muziejiniais eksponatams. Trys uniformos buvo eksponuojamos ir Vytauto Didžiojo karo muziejuje surengtoje parodoje. Taip pat buvo eksponuojamos ir dvi atkurtos vėliavos. Kadangi domiuosi Lietuvos totorių karybos istorija, man

ta paroda buvo labai svarbi.

Kita, mano manymu, labai svarbi praėjusiais metais įgyvendinta priemonė – Kaune, I. Kanto gatvėje, buvusio totorių priemiesčio vietoje, kur buvo Totorių vartai, įrengta atminimo lenta. Lentos pagaminimą ir pakabinimą finansavo Kauno miesto savivaldybė. Kaune dar yra įrengta atminimo lenta 1941 m. birželio sukilimo dalyviui ir jame žuvusiam Aleksandrui Turhan-Baranauskui. Dar dvi atminimo lentas planuojama įrengti. Jos ženklins sunaikintas totorių kapines. Lentų įrengimą inicijavo ir finansavo Kultūros paveldo departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.

O kada totoriai Kaune pasirodo?

Mano sudarytoje knygoje „Lietuvos totoriai“ vienas straipsnis skirtas totorių atsiradimui Kaune. Tikslī data nėra žinoma, dokumentų, kuriuose tai būtų pažymėta, mes neradome. Tačiau kai kuriuose dokumentuose aptikome, kad Vytautas Didysis teritoriją už pilies skiria totoriams. Tad, matyt, tai ir būtų galima laikyti totorių atsiradimo Kaune pradžia.

Viduramžius menančios rašytinės medžiagos apie totorių gyvenimą Kaune mažai. Lietuvių visuotinėje enciklopedijoje pažymima, kad Didžiojo Ordos totorių chanas, Tochtamyšo vaikaitis, Sejidas Achmatas buvo įkalintas Kaune ir čia mirė 1455 m. Jis prie Kijivo tarpusavio kovose pralaimėjo Chadži-Girėjui ir pateko į nelaisvę. Chanas buvo perduotas LDK ir Kazimiero Jogailaičio įsakymu kalintas Lvive, Vilniuje ir Kaune. Chanas Šach Achmatas taip pat kalintas Kaune (1502–1523). Chanai greičiausiai gyveno Kauno pilyje. Chanai galimai čia buvo su savo giminių ir patarnaujančių žmonių svita. Galimai jie gyveno „Totorių priemiestyje“.

Iš aptiktų šaltinių galima daryti išvadą, kad Vytauto Didžiojo totoriams skirta teritorija, vadinama „Totorių priemiesčiu“, kūrėsi ir plėtėsi. Tačiau kiek viduramžiais ten gyveno žmonių, sunku

pasakyti. Galima daryti prielaidą, kad nemažai, nes buvo pastatyta ir mečetė.

XVII a. rašytiniuose dokumentuose randame gana nemažai kartų minimus Kauno totorius, jų gyvenamąją teritoriją. Vienas įvažiavimas į Kauną buvo vadinamieji Totorių vartai, kuriuos saugojo mūsų protėviai. Nors vartai neišliko, bet naudojantis archeologiniais kasinėjimais būtų galima atkurti, kaip jie atrodė. Tam būtų galima panaudoti ir išlikusius miesto sienos fragmentus.

Vadovaujantis įvairių šaltinių informacija, galime manyti, totorių gyvenimas Kaune ir sukosi apie vadinamąjį „Totorių priemiestį“. Ir dabar dalies to kvartalo gyventojų pavardės totoriškos – Bagdonavičiai, Asanavičiai. Prieš karą ten gyveno pulkininko Dovydo Kalino šeima. Namas yra išlikęs. Teritorijoje tarp J. Gruodžio, D. Poškos ir I. Kanto buvo daug nekilnojamojo turto, kurį valdė totorių kilmės Kauno gyventojai. Iš surinktų duomenų apie XIX–XX a. Kaune gyvenusius totorius galima manyti, kad tai nebuvo labai skaitlinga bendruomenė. Pagal XIX a. surašymo duomenis, iš pavardžių galima spręsti, kad tas skaičius sukosi apie šimtą žmonių. Tačiau tai prielaida, nes mes tikrai nesuradome ir neišnagrinėjome visų šaltinių.

Vadinamajame Skavų rajone, kur dabar įsikūręs Kauno naujamiestis, buvo senosios musulmonų kapinės. Jos sunaikintos. Išlikę carinės Rusijos atsakingų pareigūnų sudaryti 1837–1847 m. ir 1854 m. planai, kuriais vadovaujantis pavyko nustatyti labai tikslią tų kapinių vietą.

Jūs Kaune esate įkūręs ir Lietuvos totorių istorijos ir kultūros muziejų.

Kadangi vystau antikvarinę veiklą, esu įsikūręs galeriją ir turiu pakankamai dideles patalpas, sumaniau, kaip galiu eksponuoti per daugelį metų sukauptą totorių kultūrą, istoriją, buitį atkleidžiančią kolekciją. Dalis eksponatų yra išdėlioti vitrinose ir jie eksponuojami pastoviai. Kita

dalys – sandėliuke saugomi eksponatai, kuriuos išeksponuoju atsiradus poreikiui. Muziejų rodžiau ne vienai grupei, priėmiau ir kelias ekskursijas.

Mes galime skaityti paskaitas totorių rašto, totorių karybos ir kitomis temomis. Daug kam įdomi tema – kulinarijos paveldas. Turime pagaminę per 10 stendų su ikonografinė medžiaga. Apie totorius esu sukaupęs nemažai ir įvairiomis kalbomis knygų, žurnalų, laikraščių. Kolekcijoje yra žemėlapių, dokumentų, karinių uniformų, vėliavų, ginklų kopijų. Viską sudėtinga išvardyti. Tai reikia pamatyti.

Šiuo metu projektuojamas muziejus Alytaus rajone, Raižių kaime. Tikiuosi, kad ten pravers ir mano surinkta medžiaga.

Jūs labai didelį dėmesį skiriate totorių karybai, gal esama kariškių Jūsų šeimos linijoje?

Aš pats esu inžinierius ir ilgus metus dirbau pagal savo išsilavinimą. O karyba – malonus atsitiktinumas mano gyvenime. Apie 1992 metus pradėjo veikti karybos klubai. Istorikai A. Daugirdas ir A. Pociūnas paskatino ir mūsų bendruomenę įsitraukti į klubinę veiklą. Suradau finansavimą, pasisiuvome uniformas, vėliavas, įsigijome ginklų kopijas

ir 2008 metais jau sudalyvavome pirmame renginyje. Daug metų dalyvaujame įvairiuose renginiuose. Ne vienerius metus esame kviečiami dalyvauti vėliavos prie Prezidentūros pakėlimo ceremonijoje. Ir šiais metais tarp šaudančių iš patrankos dalyvavo mūsų bendruomenės ir klubo narys D. Dzejanavičius.

Nors aš pats ne kariškis, bet giminėje kariškių buvo gan daug. Giminės linijoje iš tėvo pusės turime Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės chorunžą – vėliavnešį. Buvo dalyvavusių Kosčiuškos sukilime.

Iš mamos pusės – tai infiterijos generolas Ipolitas Janušauskas, XIX–XX amžiaus caro armijos generolai Bazarevskiai.

Taigi giminėje sąsajų su karyba labai daug. Matyt, tai irgi mane motyvuoja aktyviau domėtis totorių karyba. Tačiau, manau, kad visų Lietuvos totorių giminės linijose yra daug su karyba susijusių žmonių. Juk patys pirmieji į Lietuvą atkeliavę totoriai buvo kariškiai. Lietuvos totoriai Lietuvos kariuomenės sudėtyje nuo XIV a. dalyvavo visuose be išimties mūšiuose ir sukilimuose.

Karybos istorija yra viena iš sričių, į kurią labai stengiamės pritraukti ir jaunų žmonių.

Bendruomenė 2021 m. Valdovų rūmuose vykusiame renginyje.

GK GALERIJA, V. Putvinskio g. 42, Kauno apskrities totorių bendruomenės muziejus.

Ir kaip pavyksta jaunus žmones pritraukti į bendruomenės veiklą?

Jaunimo įsitraukimu į bendruomenės veiklą negalime pasidžiaugti. Kai pradėjau vadovauti bendruomenei, buvo atsiradęs vaikų etnografinis ansamblis „Leisan“. Jis nebuvo labai skaitlingas. 5–7 vaikai. Jiems nupirkome drabužius. Tačiau vaikai užaugo, išsiskirstė ir ansamblio nebeliko. Tačiau kituose regionuose etnografiniai ansambliai yra ir sėkmingai pristato totorių kultūrą. Puoselėjame Krymo totorių, iš kur save kildiname, kultūrą. Kiti labiau puoselėja Kazanės totorių kultūrą.

Turime nemažai išsilavinusio jaunimo. Dr. Eldaras Šabanovičius su bendraminčiais parengė internetinį puslapį „Totorių kelias“, kuriame pristato su totoriais susijusias vietas. Aktyviai į veiklą įsitraukė Mantas Makulavičius. Jis vysto totorių kulinarinį paveldą. Malonu, kad yra jaunuolių, kurie dega noru prisidėti prie bendruomenės veiklos.

Didžiausias jaunimo pakilimas buvo apie 1990 metus, bet to aktyvumo tikriausiai nebesieksime.

Man labai smagu, kad mūsų jaunimas siekia išsilavinimo ir yra pasiekusių gan gerų rezultatų.

Ir, be abejo, pasidalykite ateities planais.

Šių metų planuose – dar vienos knygos, kurią aš sudarinėju, leidyba. Tai lietuvių ir anglų kalba knyga apie LDK totorių veiklą Jungtinėse Amerikos Valstijose. Tai mažai nagrinėta tema. Tik vienas kitas straipsnis yra pasirodęs. Kadangi turime problemų su finansavimu, knyga nebus didelė. Šiai informacijai skleisti panaudosime ir internetinius puslapius: www.ltim.lt, www.totoriai.lt

Leidžiame laikraštį „Lietuvos totoriai“. Šiais metais jau yra išleisti du numeriai.

Taip pat vystome internetinį Lietuvos totorių istorijos ir kultūros muziejų ir jo ekspoziciją pildome.

Norėtusi glaudesnius ryšius už-

megzti su Rumunijos ir Vengrijos totoriais, kalbančiais senąja totorių kalba. Rumunijoje yra net totorių institutas. Žinoma, ten bendruomenė didesnė – apie 20 tūkstančių. Vengrijoje taip pat yra nemaža totorių diaspora, jie save vadina kumanai-nagajai. Jie taip pat išsaugoję savo kalbą, savo etnokultūrą.

Gavome pasiūlymą Kaune išpiešti vieną sieną Lietuvos totorių tematika. Su menininkais esame aptarę, ką joje reikėtų pavaizduoti. Nežinau, šiais ar kitais metais tai realizuosime, bet tam reikalingos lėšos jau yra.

Praėjusiais metais amžinybėn išėjo ilgametis mecenatas Danielius Makulavičius, jo sena svajonė – Raižiuose įrengti Lietuvos totorių muziejų ir jo vaikai šią svajonę realizuos. Kaip jau minėjau, muziejaus projektas rengiamas. Po kelerių metų, manau, muziejus bus įrengtas ir Lietuva turės dar vieną lankytiną vietą. Prisidedu prie šios idėjos realizavimo.

Turime planų ir dėl Romualdo Makavecko šachmatų turnyro. Tikimės, kad pavyks jį atgaivinti. Tik keisis jo pavadinimas ir vadinsis jis Romualdo Makavecko ir Danieliaus Makulavičiaus šachmatų turnyru.

Idėjų yra daugiau. Visų įgyvendinti galbūt ir nepavyks, bet stengiamės padaryti kiek įmanoma daugiau.

Dėkoju už pokalbį.

Kalbino Karolina Baltmiškė

Kęstutis Šafranavičius apsilankiusiems skaitė paskaitą tema „Kauno totoriai: kultūra ir palikimas“

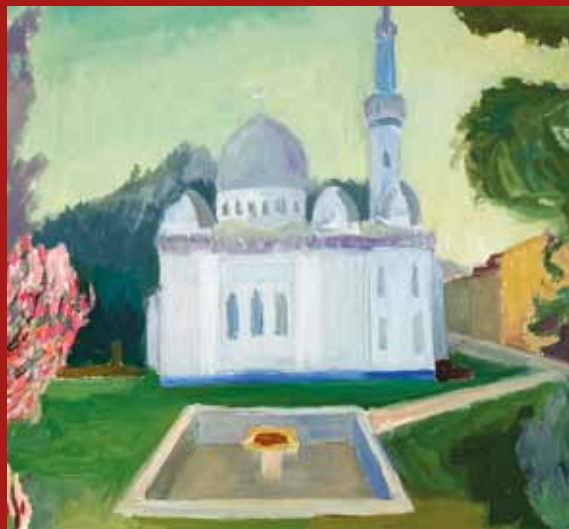
Dailininkės Elviros Drozdovos kūrybos paroda

Elvira Drozdova – Krymo totorių kilmės menininkė, liaudies meno meistrė, profesionali siuvinėtoja, Evpatorijos miesto amatininkų artelės narė.

Kauno įvairių religijų maldos namai

Dailininkas Darius Rakauskas

ISSN 2029-7394

9772029739001